

En el treball que segueix, Roser Salicrú i Lluch, estudiant d'Història, analitza la parròquia de Santa Maria de Mataró a partir d'una peça única al Museu Arxiu, *El Directori del Pàrrocho*, del gènere de les consuetes, escrita el 1780 pel rector Damià Sumalla.

L'article ens descobreix l'estat de la parròquia al darrer terç del segle XVIII i la tasca que hi dugué a terme l'esmentat rector, un personatge molt peculiar, i permet també de fer algunes consideracions sobre l'organització i l'estructura de la, aleshores única, parròquia mataronina.

EL DIRECTORI DEL PÀRROCHO DE DAMIÀ SUMALLA. ESBÓS D'UNA ESTRUCTURA I ORGANITZACIÓ PARROQUIAL AL DARRER TERÇ DEL SEGLE XVIII: SANTA MARIA DE MATARÓ.

Ja a la primera meitat del segle XVII, el Dr. Pere Folquer, rector de la parròquia de Santa Maria de Mataró, descrivia la vila com *una de les més populosos, riques i calificades de tota Catalunya* (1). Un segle i mig més tard, Mataró, capital de corregiment i amb privilegi de ciutat, era sens dubte una de les primeres de Catalunya, en plena expansió urbana, demogràfica i comercial. El cens del comte de Floridablanca, de l'any 1787, hi computa 9.943 habitants (2). El gruix de la població s'ocupava en tasques del mar, artesanals, o era jornalera. La resta, bàsicament era conformada per les classes ennoblides, els terratinents, les professions liberals, els comerciants i el clergat. Fruit de llur activitat, al Mataró setcentista s'hi havia obert pas l'estament dels negociantes, *aquelles persones més o menys acabalades que, ultra dedicar-se a activitats purament de comerç, acabarien promovent la introducció ací d'especialitats de caràcter industrial i artesà, notablement la implantació de la incipient indústria tèxtil i de les "fàbriques" d'estampats o indians* (3).

Envoltada d'aquest marc, però també imbricada en ell, la Parròquia de Santa Maria és l'única parròquia de la ciutat (4).

Els seus orígens es fonen en el temps. No se sap si al mateix lloc on ara es troba Santa Maria hi hagué el temple romà d'Iluro, però, en el seu recinte, s'hi han excavat enterraments cristians del segle IV o V. La primera documentació conservada que fa referència a la parròquia és del segle XI.

Fou primer el temple? Fou primer l'agrupament humà? De totes maneres, és ben cert que la vida urbana de Mataró, almenys fins al segle XIX, es desenvolupa a l'entorn de la parròquia, i que l'evolució de la parròquia i de la població es troben estretament vinculades.

En el cas de Mataró seria excessivament simplista de veure la parròquia només com a institució religiosa; ha de considerar-se també com a nucli de vida social, com a institució a l'entorn de la qual es desenvolupa la comunitat, però desplegada, ella mateixa, dins la comunitat.

A través de l'organització parroquial es canalitzen tot un seguit de necessitats de la comunitat humana, essent, potser, la mateixa parròquia una d'aquestes necessitats. La parròquia és sostinguda per la comunitat, però aquesta entesa, com a grup humà cohesionat, probablement no seria la mateixa sense l'estructura parroquial.

El cas de Mataró fa pensar també que, a nivell local, als orígens, història social i història parroquial són difícilment destriables. Més endavant, quan al costat de l'estructura parroquial haurà madurat una estructura municipal, serà quan podran haver-hi interessos diferenciats, pugnes de poder. Però, on es troba l'origen de la universitat? No es generarà potser a l'entorn de la parròquia? No s'ha de veure la parròquia com una estructura imposada, caldria considerar-la com una unitat originada per la mateixa societat. Fins que la uni-

*D.ª Damian Sumalla
y Cura Parrocho suodho.*

Signatura del Rector Damià Sumalla.

versitat no hagi estat plenament assumida per la comunitat no hi haurà consciència que és una institució diferenciada respecte de la parròquia.

Tot i amb això, parròquia-comunitat-universitat seguiran estretament interrelacionades. És cert que la parròquia té una sèrie de prerrogatives sobre la comunitat. Però també les té la universitat dins la parròquia. Hi té drets, poder de decisió sobre algunes qüestions i intervenció directa en d'altres. La universitat controlarà l'obra de l'església i hi farà aportacions econòmiques importants. Intervindrà en tota mena de pactes i concòrdies, fins i tot les relatives al clergat parroquial. I ho farà, no només en salvaguarda de les pròpies prerrogatives, sinó també com a organisme moralment defensor dels interessos de la comunitat.

Repeteix que aquest és el cas de Mataró i que a ell ens hem de referir concretament, perquè cada entitat parroquial és un cas particular i el seu règim intern i la seva relació exterior no són regulables de forma global, sinó que els han gestat tot un seguit de costums, de pactes, concòrdies, decrets i visites pastorals individualitzats, tot i que, evidentment, pertanyen a un marc jurídic generalitzat que respon a directrius comunes. Per això, en parlar d'una parròquia concreta, cal tenir molt clar que la seva història eclesiàstica-parroquial depèn de la també seva història jurídic-parroquial, que, evidentment, és difícilment separable de la història local de la comunitat on es troba.

Com ja hem manifestat, Mataró durant els segles XVII i XVIII té un gran creixement econòmic, demogràfic i urbà. Aquest creixement fa insuficient, per a la ciutat, el temple parroquial, d'estil gòtic, edificat als segles XV i XVI, en substitució d'un altre més antic, romànic o pre-romànic. A partir del 1675 s'inicia la construcció de l'església actual, d'estil barroc, ampliant l'antiga en llargària i alçada. Les obres duraran fins ben entrat el segle XVIII.

El terme parroquial de Santa Maria de Mataró, comprèn la ciutat i el seu terme. Aquest conté l'antiga parròquia de Sant Martí de Mata, com a sufragània, i els veïnats de Cirera, Valldeix i Traià. Per una anotació de l'any 1775, sabem que la parròquia tenia en aquell moment 7.018 ànimes de comunió, 2.913 homes i 4.105 dones, xifra gens menyspreable (5).

La rectoria de Mataró, *la més pingüe del bisbat i de tota Catalunya* (6), des del 1776 al 28 de gener del 1793, és en mans de Damià Sumalla, natural de Sant Llorenç de Cerdans, al Vallespir, Doctor en Dret Canònic i en Teologia, que abans havia estat rector de Sant Miquel i Sant Jaume de Barcelona (sabem que l'any 1773 ho era) (7) i Vicari General i Oficial dels bisbes de Barcelona Asensi Sales i Josep Climent, qui el féu governador del bisbat el 1776. Segons Ferrer i Clariana, que no en cita les fontes, morí a Barcelona i fou enterrat a la Capella dels Dolors de Santa Maria (8).

Sumalla ens deixà una peça única a Santa Maria, el *Directorí del Pàrrocho de la Iglésia de Santa Maria de Mataró, treballat per lo Rector actual, Doctor Damià Sumalla, als 22 Novembre de 1780*. (9).

DIRECTORI DEL

Parrocho de la Iglésia
de Sta Maria de Ma-

taro treballat per
lo Rector actual

Dr Damià Suma-

lla als 22 No-

vembre de

1780

Portada del Directorí del Pàrrocho.

Cal incloure aquest *Directori de Pàrrocho* dins la tipologia de les consuetes, inicialment llibres on consten les cerimònies i consuetuds litúrgiques d'una església o monestir. Antoni Pladevall i Josep Maria Pons i Guri, en una ponència presentada al II Congrés Litúrgic de Montserrat, n'expliquen l'origen i evolució a nivell global. Distingeixen una primera època (segles XIII al XVI) en què la consuetud és essencialment un llibre coordinador dels altres llibres litúrgics del seu temps, ... amb la finalitat d'advertir l'ofici divinal i la missa corresponents a cada diada. Són, de fet, una mena de "director", si bé, a mida que avança el temps, s'hi van enregistrant pràctiques o maneres peculiars de celebrar els misteris divins a cada església. La consuetud és, doncs, un llibre nascut de la necessitat de celebrar uniformement i correcta el ritus i les cerimònies sagrats (10).

Aquests costumaris, majoritàriament anònims, solen ordenar-se cronològicament seguint l'any litúrgic, descrivint els deures i usos corresponents. Hi ha, però, parts accessòries que són variables, com tractats de cronologia, normatives de cant i de resos canònics, notacions musicals, ordinacions de l'església en general i, sovint, afegits que denoten canvis en la litúrgia.

Les consuetes, que en el transcurs de la primera època esdevenen cada cop més localistes i narratives, a finals del segle XVI es limiten a descriure les cerimònies, qui les ha de portar a cap i fins i tot, a voltes, qui les subvenciona; amb això s'abandonarà del tot el tipus de l'antiga consuetud-directori (11). En una segona època, que arribaria fins a les darreries del segle XVIII, les consuetes parroquials, redactades ja en català, es presenten com un inventari descriptiu de les pràctiques peculiars de cada parròquia, i sobretot, com un llibre utilitari, on l'aspecte econòmic munta a voltes sobre la part litúrgica (12), mentre que les de les catedrals, patró normatiu de la diòcesi, són molt més conservadores de l'aspecte litúrgic.

Un dels factors que contribuï a invalidar les velles consuetes-directori per donar pas a les noves, fou la impremta, que des de principis del segle XVI permetrà que cada diòcesi imprimís els propis rituals, missal i breviari, però aquest fet també coincideix amb la nova estructuració litúrgica que arrenca del Concili de Trento (13). La darrera desena del segle XVI és el moment inicial de la formació de les consuetes d'aquesta segona època, sobretot parroquials, i l'origen de la consuetud moderna (14). Les noves consuetes abandonen poc a poc l'ordre del calendari i el desenvolupament de l'ofici divinal, per a limitar-se a les solennitats externes que acompanyen cada cerimònia; només cal que hi constin els ritus i els costums particulars de cada església, allò que fa referència a la gestió d'obres i oficials, nombre i ordre de les diverses celebracions, els aniversaris fundats, els delmes i les primícies, el servei de les campanes...

A finals del segle XVII i especialment al segle XVIII, les consuetes es van desvinculant dels aspectes econòmics i patrimonials per dedicar-se, com ja hem dit, a costums i actes de culte; això contribuirà a la gènesi i al desenvolupament de la documentació parroquial de caràcter específicament econòmic (fundacions, aniversaris, delmes...).

A part de l'aportació de Pladevall i de Pons Guri, cal destacar també el treball monogràfic de Joaquim M. Puigvert i Solà, *Una parròquia catalana del segle XVIII a través de la seva consuetud* (Riudellots de la Selva) (15), en base a una consuetud del 1763, de títol prou explícit, i que en la seva part introductòria, *Les consuetes parroquials, unes fonts històriques ignorades*, remarca l'interès episcopal per les consuetes i la seva doble funcionalitat, d'una banda jurídic-canònica, per a la regulació i unitat del culte, i de l'altra pràctica, perquè els rectors, en prendre possessió d'una parròquia, poguessin conèixer llurs deures, rèdits i costums peculiars; d'alguna manera tenen també una finalitat pedagògica. Puigvert destaca també el desinterès o desconeixement per part de la historiografia (l'acadèmica, en definitiva) per les consuetes, mostra de l'ús parcial dels arxius parroquials.

El *Directori del Pàrrocho* de Damià Sumalla s'inclouria, doncs, entre les consuetes del final de la segona etapa, en l'evolució que hem contemplat. El nostre directori, com bé indica el seu títol, s'ha d'incloure en el conjunt de les consuetes no gaire litúrgiques i més locals. De tipus narratiu, ben organitzat i repartit en apartats sobre aspectes específics, bàsicament fa referència al paper del rector, als seus drets, deures i obligacions. Entraria, doncs, en la categoria d'aquelles consuetes particulars d'oficis o càrrecs que abunden més que mai als inicis de la segona època. Més endavant ja veurem les motivacions que, al meu criteri, impulsaren Sumalla a la seva redacció. La part litúrgica esdevé secundària, i la part econòmica és potser la que més interessa a l'autor, ja que els seus drets i deures sovint estan en relació amb aquesta.

El *Directori* no està escrit en forma de calendari. Només un apartat té aquesta estructuració, el que tracta de les *Hores d'entrar en lo cor*, i no segueix el calendari litúrgic, que s'inicia a l'advent, sinó el civil, de gener a desembre. Contempla, més que res, les festivitats de l'església, evidentment d'acord amb els usos locals, però incloent només una guia horària, freda i funcional. Pel que fa al seu títol, sembla en contradicció amb el que hem dit sobre les consuetes tardanes, que abandonen el model de directori, però està ben d'acord amb el seu contingut. Perquè realment es tracta d'un veritable directori destinat als futurs rectors, que els orienta en tots els aspectes de les diverses funcions i atribucions del càrrec de rector de Santa Maria de Mataró. Quan parlàvem abans de directori ho fèiem en un sentit ben distint.

El *Directorio del Párrocho*; iniciat com ja hem dit el vint-i-dos de novembre del mil set-cents vuitanta, s'allarga durant tot el rectorat de Sumalla i més enllà i tot. Si Puigvert destaca la funció pràctica de les consuetes, el nostre *Directorio* n'és una mostra ben palpable. No solament fou utilitzat per Francesc de Verneda, successor de Sumalla, rector des del 1793 fins al 1807, sinó que hi ha anotacions fins a principis de l'actual segle, la darrera de les quals, de 1904, indica la fi del rectorat de Pau Costas (1893-1904). Les anotacions mostren la utilitat del *Directorio*, però són fetes majoritàriament en dos dels apartats concrets que contempla l'obra, el rectorologi, on s'inclou l'anotació del 1904 i la part que Sumalla titulà *En quant a les ocorrents admissions*, on s'inscriuen, de forma no pas continuada, algunes de les admissions dutes a terme, la darrera de les quals data del 1883.

Francesc de Verneda, successor de Sumalla, continua en part el *Directorio*. Amb lletra molt clara i precisa —és una lletra característica— segueix les anotacions de Sumalla. Són també de Verneda els molts papers intercalats dins del *Directorio*, relacionats amb els aspectes tractats en el redactat de Sumalla; tenen un caràcter més anecdòtic i puntual i relaten esdeveniments ocorreguts durant el seu rectorat, casos instructius relacionats amb el contingut primer de l'obra, o novetats en relació a l'església. Dos apartats del *Directorio*, la *Tabula ad cognoscendum Ortum et Occasum Solis intra Anni totius decursi*, o *Taula per conèixer les hores y quarts del crepusculo, de l'eixir y pondrer-se lo Sol, y d'entrar ser nit per los Mesos de l'Any*, i un *Directorio per les Hores, y Quarts, en què se deu tocar la primera Oració del vespre en la Iglésia Parroquial de Mataró, per regular les funcions dels Viàtics y Extremuncions que ocorrien acerca del vespre y la nit*, són afegits per Verneda.

Força considerable, però molt més parcial, és la contribució de Marià Sanabre, successor de Verneda i rector des del 1814 a 1837, amb anotacions a l'estil de les de Verneda i especialment continuador de la taula de les admissions.

Hem de reconèixer que, per ara, la informació que tenim de Damià Sumalla és migrada; la seva abstracció social i la seva formació i caracterització intel·lectual ens són desconegudes. No obstant això, disposem de l'índex *post-mortem* de la seva biblioteca (del 1801) (16), l'anàlisi del qual ens diria molt, però és una tasca pendent. La lectura del *Directorio*, malgrat tot, no ens deixa pas amb les mans buides. Sumalla se'ns dibuixa com un home cultivat, racional, ordenat i metòdic, però sobretot com un personatge autoritari, disposat en tot moment a posar les coses al seu lloc. La visió que en tenen els seus preveres és ben clara, però Sumalla no ho entén, i se'n ressent, perquè creu obrar com li pertoca, *con dolor de su corazón ha visto el encono y furor con que procuran*

con todas veras hazer al subsignante odioso, usando contra él las expresiones denigrativas de su honor: diciendo en ellas que se emplea en proponer disputas infundadas que causan pública murmuración en la ciudad, que trata a los Residentes poco menos que unos esclavos, que tiene espíritu de señorear, vexar y oprimir al Clero, aún por medios injustos, que trastorna las Horas de las funciones Eclesiásticas y que va con sus operaciones a commover y alborotar a la ciudad y a la Feligresía entera, que ha dado en trastornarlo todo, que tira a atribuirse un Tirano y despótico gobierno, que trata a los Residentes como esclavos negros y cosas semejantes, faltando a la Charidad, a la Justicia y aún a la Verdad. (17) Però el clergat no cessa de lamentar-se, perquè estan cansados unos y otros y todo el común de los continuos movimientos del Doctor Sumalla i perquè de los multiplicados e impertinentes recursos de su Reverendo Cura Párroco se ve con evidencia que no quiere vivir con Unión, ni quietud con sus Coadjutores y hermanos, ni es su genio dexar a éstos en paz. La impertinencia de Sumalla, *qué otra cosa es sinó sembrar el espíritu de división y discordia en el común de este afligido Clero? El espíritu del Rector Doctor Damián Sumalla parece que más se dirige a cortar las fuerzas del común de esta Iglesia, para que no pueda defender sus derechos, que no a la utilidad* (18).

Les acusacions són contundents, però no desencaminades. Si bé, sens dubte, són exagerades, concorden amb la imatge que trasllueix de Sumalla amb la lectura del *Directorio*.

Fins ara hem esmentat només el *Directorio* iniciat el 1780, però cal destacar també un intent anterior, de l'any 1776, que ja el perfilava, iniciat pel rector Sumalla immediatament després de la seva presa de possessió de la rectoria de Mataró. Es tracta del *Directorio per lo Rector de la Iglésia Parroquial de Santa Maria de la ciutat Mataró y suffragànea de Sant Miquel y Sant Martí de Mata, treballat per mi Damià Sumalla, Doctor en Santa Theologia y Cànon, Párrocho de dita Iglésia. Començat als 30 setembre de l'any 1776, essent Papa Pio VI, essent Rey d'Espanya Carlos III y essent Bysbe de Barcelona lo Il.lustríssim Señor Don Gavino de Valladares y Mesia*. (19). És admirable la rapidesa amb què Sumalla pren coneixement i es familiaritza amb tot allò que fa referència a la parròquia. En aquest primer *Directorio*, Sumalla mostra ja una profunda coneixença, i una presa de consciència admirable, de l'estat de la parròquia. El *Directorio* pressuposa també un exhaustiu examen de l'Arxiu del Rector de la Parròquia, sobretot en l'aspecte jurídic-canònic, en el qual no li degué ser difícil introduir-se com a doctor en cànon que era, aspecte que domina amb extrema facilitat, de manera que, de vegades, es fa difícil entendre allò que Sumalla escriu, i no pas únicament avui, sinó que la lectura era igualment difícil per als seus contemporanis. El mateix Verneda,

14 *Tabula ad cognoscendum Ortum et Occasum Solis intra Anni totius decursu*

<i>Dias - -</i>	<i>- Mensis -</i>	<i>Crepusculum</i>	<i>- Ortus Solis</i>	<i>- Occasus Solis</i>	<i>- Nox - -</i>
<u>23.</u>	in Januario.	Hora 5. 2 quad ^{us}	Hora 7. 1 quad ^{us}	Hora 4. 3 quad ^{us}	Hora 5. 3 quad ^{us}
<u>6.</u> <u>18.</u>	in Februario.	Hora 5-1 qua ^{us} Hora 5-	Hora 7. Hora 6 3 quad ^{us}	Hora 5- Hora 5- 1 quad ^{us}	Hora 6. Hora 6. 1 quad ^{us}
<u>1.</u> <u>11.</u> <u>21.</u>	in Martio.	Hora 4-qua ^{us} 3. Hora 4-qua ^{us} 2. Hora 4-qua ^{us} 1.	Hora 6-qua ^{us} 2. Hora 6-qua ^{us} 1. Hora 6.	Hora 5-qua ^{us} 2. Hora 5-qua ^{us} 3. Hora 6.	Hora 6-qua ^{us} 2. Hora 6-qua ^{us} 3. Hora 7.
<u>2.</u> <u>23.</u>	in Aprili.	Hora 3-qua ^{us} 3. Hora 3-qua ^{us} 2.	Hora 5-qua ^{us} 2. Hora 5-qua ^{us} 1.	Hora 6-qua ^{us} 2. Hora 6-qua ^{us} 3.	Hora 7-qua ^{us} 2. Hora 7-qua ^{us} 3.
<u>6.</u> <u>20.</u>	in Majo.	Hora 3. Hora 2-qua ^{us} 3.	Hora 5. Hora 4-qua ^{us} 3.	Hora 7. Hora 7-qua ^{us} 1.	Hora 8. Hora 8-qua ^{us} 1.
<u>22.</u>	in Junio.	Hora 2-qua ^{us} 2.	Hora 4-qua ^{us} 2.	Hora 7-qua ^{us} 2.	Hora 8-qua ^{us} 2.
<u>26.</u>	in Julio.	Hora 2-qua ^{us} 3.	Hora 4-qua ^{us} 3.	Hora 7-qua ^{us} 1.	Hora 8-qua ^{us} 1.
<u>10.</u> <u>22.</u>	in Augusto.	Hora 3. Hora 3-qua ^{us} 1.	Hora 5. Hora 5-qua ^{us} 1.	Hora 7. Hora 6-qua ^{us} 3.	Hora 8. Hora 7-qua ^{us} 3.
<u>2.</u> <u>13.</u> <u>23.</u>	in Septembri.	Hora 3-qua ^{us} 3. Hora 4. Hora 4-qua ^{us} 1.	Hora 5-qua ^{us} 2. Hora 5-qua ^{us} 3. Hora 6.	Hora 6-qua ^{us} 2. Hora 6-qua ^{us} 1. Hora 6.	Hora 7-qua ^{us} 2. Hora 7-qua ^{us} 1. Hora 7.
<u>5.</u> <u>26.</u>	in Octobri.	Hora 4-qua ^{us} 2. Hora 5.	Hora 6-qua ^{us} 1. Hora 6-qua ^{us} 3.	Hora 5-qua ^{us} 3. Hora 5-qua ^{us} 1.	Hora 6-qua ^{us} 3. Hora 6-qua ^{us} 1.
<u>7.</u> <u>21.</u>	in Novembri.	Hora 5-qua ^{us} 1. Hora 5-qua ^{us} 2.	Hora 7. Hora 7-qua ^{us} 1.	Hora 5. Hora 4-qua ^{us} 3.	Hora 6. Hora 5-qua ^{us} 3.
<u>22.</u>	in Decembri.	Hora 5-qua ^{us} 3.	Hora 7-qua ^{us} 2.	Hora 4-qua ^{us} 2.	Hora 5-qua ^{us} 2.

Taula per al coneixement de la sortida i de la posta de sol.
Escrita pel rector Francesc de Verneda.

per obrir-s'hi pas, necessita de fer anotacions marginals que li aclareixin l'estat de dret del moment, com la que fa referència al capítol de les admissións, anotant, quan correspon, *instrucció convenient*.

El *Directorí* de 1776 és, com hem dit, punt d'arrencada des de 1780, més ampli i complet, encara que en ocasions reproduceix literalment les coses escrites el 1776. Aquest fet demostra, com dèiem abans, que Sumalla des d'un principi tingué un bon coneixement de l'estat de la parròquia, ja que no li calgueren rectificacions en el trasllat al *Directorí* de 1780, que amplia la informació del 1776, però no la varia substancialment. Les ampliacions corresponen a apartats concrets i també a l'esquema general, que incorpora aspectes no contemplats el 1776. Sembla que fins a l'inici del nou *Directorí* Sumalla treballà en el primer, que quedà incomplet, ja que els encapçalaments que consten a l'índex són reproduïts a la pàgina que els correspon (el llibre és numerat) però alguns fulls són en blanc. Sumalla usa un sistema de ratlles verticals al marge esquerre de cada foli per indicar els que ja han estat copiats al nou llibre. El 1780 la tècnica de distribució d'apartats és la mateixa que el 1776, de manera que tots els fulls són també numerats i indexats per matèries segons l'espai que preveia necessitar per a llur tractament. Això fa que restin fulls numerats però en blanc, que són els que posteriorment permetran de seguir-hi escrivint, allargant els apartats originals o afegint-hi els nous. L'espai reservat a cada matèria és aquí més ampli que el 1776, on alguns espais són molt plens. Desconeixem perquè Sumalla decidí d'abandonar l'obra del 1776, però sembla que es va proposar una nova redacció, més ambiciosa i àmplia que la primera, més narrativa, en la qual es poguessin incloure les pròpies experiències, i amb una intencionalitat més clara de cara a prevenir els futurs rectors (l'obra de 1776 és més una recopilació utilitària de coneixements que no pas una eina per ajudar els successors). Potser també va influir-hi la manca d'espai en el primer llibre, de dimensions reduïdes, que es feia petit a mesura que Sumalla hi incorporava noves aportacions.

Observant la caligrafia del nou *Directorí* que, poc a poc, esdevé tremolosa i insegura, i que va perdent la claredat i fixació inicial, intuïm que Sumalla degué patir algun tipus de malaltia que li dificultava escriure. La seva escriptura va degenerant, fins a l'extrem que la lectura es fa difícil. Això es tradueix també en un ús cada cop més freqüent d'abreviatures i en un llenguatge que va esdevenint més concís i escurat, molt diferent de l'inicial.

És possible que Sumalla es proposés de redactar el *Directorí* a partir de l'estat en què trobà la parròquia a la seva arribada. Malgrat el respecte que manifesta pels seus antecessors, implícitament critica el poc ordre observat i la relaxació

de l'autoritat i dels drets del rector. Per això, primer de tot, procedeix a un examen exhaustiu de l'estat de dret de la parròquia, especialment pel que fa a la figura del rector i que bàsicament queda de manifest al *Directorí* de 1776. Sumalla investiga a l'arxiu parroquial i assoleix un profund coneixement de l'estructura de les ordinacions i dels estatuts de la parròquia. A qualsevol aspecte que tracta li atorga un contingut diacrònic abans d'arribar a la *instrucció convenient* que esmentava Verneda, fent sempre al·lusió al seguit de pactes, concòrdies, causes, decrets i visites que legislen al respecte, sobreposant les unes a les altres, originant la confusió abans esmentada, malgrat que deixi molt clar que qualsevol punt o capítol es troba en vigència si no consta en un document posterior la seva explícita derogació o modificació. D'aquesta manera, una visita pastoral, per exemple, pot tenir una vigència parcial, i això és el que produeix confusions i aparents contradiccions.

Els coneixements en lleis que té Sumalla el fan estar molt per damunt de la capacitat d'aquells qui, per diverses causes, es veuen enfrontats a ell, i generalment surt victoriós de tot allò que es proposa, perquè les autoritats jurídiques competents li atorguen sempre la raó en dret.

Sumalla pretén i aconsegueix imposar la seva autoritat, el *jus parrochi*, regulat per tota la pape-rassa que ell tan bé coneix, en detriment evident i especial dels preveres residents de la parròquia, habituals, fins a la seva arribada, a tot allò que havia esdevingut costum i tradició en el funcionament i l'organització parroquial, al marge de qüestions de dret, menys en els casos excepcionals.

Sumalla no deixa que res se li escapi de les mans, s'imposa com a superior, amb el dret a la mà quan li convé, perquè a vegades també ell opta pels costums que *des de temps immemorial* s'observen a la parròquia, i fa esment al seu favor dels records dels *admesos y residents antiqüors*.

És curiós i divertit de veure les lectures parcials i interessades que, tant Sumalla com la resta de preveres, fan d'allò que els interessa. Un exemple ben il·lustratiu és el conflicte que genera la sentència de 10 de març de 1786, referent a un anterior trasllat a causa i seqüela del 1783, que enfrontava, sobre la forma d'admetre noves fundacions, les pretensions de Zeladors i Arxivers a les del rector. Els problemes originats per la lectura de la sentència obliguen finalment el Vicari General del Bisbat, Martínez de la Vega, a expedir un ofici original *sobre la intel·ligència i veritable sentit dels punts de la sentència del 10 de març del 1786* (20).

Una altra de les característiques de Sumalla queda ben exemplificada amb el cas del monjo de Mata. Al *Directorí* del 1776, Sumalla narra un conflicte que té amb el monjo de Mata, un

home vell que des de feia molts anys tenia aquest càrrec. El monjo pretenia que Sumalla li deixés quedar els drets d'ofertori de les misses celebrades a Mata, tal com ho havien permès fins aleshores els anteriors rectors de Santa Maria. Sumalla no li reconeix aquest dret, que correspon al rector, i es nega que el monjo tingui els ofertoris. El monjo pretén tenir-hi dret i aporta un pergamí en el qual consta. El rector, convençut de la falsedat del document perquè, *entre altres coses se llegeix una clàusula borrada en dos mots (y per consegüent sospitosa)* (21), no transigeix. En canvi, el 1780, mort l'antic monjo, i ocupant el lloc un de nou, ho concedeix perquè se li demana de gràcia. Ens ho explica així: *Nota que per los diffunts que allí (Mata) s'enterren, no solen pagar dret algun al Rector ni de tocs, ni de cerca, ni de terratge; no sé com s'ha introdubit, y fins lo Monjo s'atirava lo offertori, però a açò me vas resistir, menos que m'ho demanassen de gràcia, y en effecte los obrers de dita Iglésia m'ho demanaren de gràcia per lo Monjo, per lo treball d'ajudar la Missa, escombrar la Iglésia y tocar campanes, y los ho vas concedir durant Beneplácito, vehent que mos Antecessors havien tollerat. Succehí en quinze Novembre 1778, essent obrer Parés. Testimonis, Martí Janer de Mata y lo Reverend Nicolau Guañabens, Prevere* (22). Sumalla mai no cedirà la seva autoritat davant d'exigències ni de raons; les seves concessions seran sempre de gràcia y no de justícia, de plena voluntat, si li ho sol·liciten humilment i amb "bones maneres", reconeixent-li els seus drets i sense admetre cap tipus de coacció.

Els preveres de Santa Maria es queixen de Sumalla. Però és ben cert que a la seva època els conflictes són constants, se segueixen causes i processos un rera l'altre. I també, una vegada rera l'altra, Sumalla va imposant les seves prerrogatives en detriment de les dels seus subordinats. No és d'estranyar doncs, la visió malèvola que en té el clergat de Santa Maria. No obstant això, el rector tampoc no s'està de fer atacs directes, avisant els futurs rectors del perill que corren si confien massa en els seus subordinats. Així, per exemple, els posa en quarantena respecte les relacions que fan els arxivers dels afers tractats a les juntes, i sobre la forma de tractar-los. *Advertesca lo Rector, que lo Arxiver, en un llibre de resolucions de Juntes que tenen en lo Arxiu, en la descripció de lo resolt en la Junta General sobredita de 3 Dezembre 1778, en què jo vas disposar les Hores Ordinàries (referint-se a les d'entrada al cor) se engaña, dient que açò s'havia resolt a pluralitat de veus, pués no se passà per vots, ni jo ho bauria permès; si que m'ho demanaren y los ho vas concedir com tinch dit; y si bé que dit llibre no fa fe alguna, pués és escrit del sol Arxiver que no té autoritat alguna ordinària. Dóna crèdit, en canvi, a una informació que va rebre, en poder del reverend Narcís Estrach, vicari, de tot el que havia succeït a la junta general, que quedà original al manual d'aquest vicari i de la qual féu extreure còpia autèntica*

(23). Sumalla, que ja n'ha tingut prou amb una vegada, després d'una concessió semblant feta sobre un canvi d'horari de la conventual els dies feiners, a petició dels dos arxivers, el 1789, anota al *Director* que *y vas condescendir; ho noto perquè si a cas en lo llibre de l'Arxiu portassen esta mudança com a feta per resolució de Junta, no se done crèdit* (24).

Sumalla, tant en el cas del monjo de Mata com en l'afer dels arxivers, fa acusacions de manipulació i falsificació, acusacions que nosaltres mateixos, a partir d'una lectura contrastada dels dos directoris, podríem fer-li en relació al nomenament de cinc xantres o cantors, admissions per a músics acordades entre el rector Llauder i l'Ajuntament, per concòrdia del tres de març del mil·set-cents quaranta-un. El 1776, en una primera anotació, que es troba esmenada, Sumalla reconeix que, el nomenament, el fa l'Ajuntament, que selecciona i elegeix els *admitendos*, i que el rector els admet i aprova el seu nomenament en allò que fa referència al fundat (els admet a les distribucions de fundat). Una segona anotació, un cop ratllada la primera, atribueix també al sector la selecció dels aspirants a l'admissió, i inclou, a més, una nota que diu que la dita concòrdia del 1741 no es troba a l'arxiu perquè s'ha perdut, i que ell n'ha fet una còpia *fideliter* (i per tant no concordada, o sia digna de crèdit en la mesura que pugui ser-ho la seva paraula) (25). Això ens fa suposar una certa "adequació" de la còpia als propis interessos. Per contra, al *Director* de 1780 silencia tot això i anomena només una còpia autèntica que hi ha a l'arxiu. Havia aparegut l'original perdut, o la seva còpia ja era considerada autèntica?

Al marge dels suposats enginyers de Sumalla, no es pot negar que posà en ordre un seguit de qüestions abandonades o menystingudes pels seus antecessors. Hem vist com en el primer directori intenta recollir l'estat de l'església i tot allò que li pot ser útil per a un bon coneixement de la parròquia. I que, en el segon directori, hi afegeix l'objectiu que la recopilació de dades serveixi als futurs rectors, en base a les seves experiències com a rector i a tot allò que, poc a poc, va "posant al seu lloc". Paral·lelament intenta també d'ordenar altres qüestions, per a ell fonamentals, que el temps i el costum han anat sedimentant. Sumalla s'indigna perquè el *Llibre de capbreus* de la rectoria ha desaparegut i ningú no sap donar-ne raó. No sabem quant de temps va estar perdut, però el 1780 Sumalla féu *capbrevar les pesses de terra que estan en Alou del Rector, en poder d'Anton Torras, Notari de Mataró, y m'ha costat molt diner y molta diligència, perquè en la Rectoria no hi trobí títol algun, ni altre paper que les llibretes de cada any, quals fiu enquadrar* (26).

A la coberta del *Llibre de Capbreus* va anotar *Lo Rector de deixé eixir de l'Arxiu est llibre, qual me costà molt de trobar, pués era pedut fora*

casa, y lo mateix dich dels demés papers; quan se'n necessiti algun que fassa venir lo Notari [...] o algun vicari si és per lo for Ecclesiàstich. (27) Considerant tot això podem pensar que l'arxiu era un desgavell, i no només Sumalla se'n queixava, sinó que els mateixos arxivers es lamentaven del desordre, però en culpaven el rector perquè no els proporcionava ajudants i perquè amb la misèria de salari que rebien com a tals ja feien prou amb el que feien.

Pel que fa a les fundacions, la situació era similar: *havent observat que los Antichs no se cuydaven de fer Decretar per lo Ordinari les fundacions de Misses y Aniversaris, segons mana la Butlla d'Urbano Octau, vas lograr un Decret General de l'Ordinari per totes les fundacions fetes en esta Iglésia fins lo dia 26 Juny de mil set-cents vuytanta.* (28) A partir d'aquí, Sumalla procedeix a *escudrinyar* quines són les fundacions fetes fins aleshores, donant lloc al *Llibre de Fundacions fetes* del 1786 (29). Sumalla intentarà encara crear un quadern per anotar les obligacions dels admesos de cara a les noves admissions que es vagin fent, però tindrà una curta durada, només de 1790 a 1794, fins a l'arribada de Verneda. (30)

Ja hem remarcat que Sumalla promou moltes causes i plets, especialment, però, durant la dècada dels vuitanta, quan ja havia tingut prou temps per aclimatar-se a Mataró i per recollir tots els arguments que li eren necessaris per a dur a bon port els seus projectes.

També hem dit que l'autor del *Directori* estava ben preparat per afrontar-los, gràcies als seus estudis i als seus coneixements en dret. Tot i amb això, Sumalla no s'està d'anar treballant la seva "táctica", recopilant tota la informació que li pot ser necessària i analitzant precedents de possible utilitat en tot allò que promou. Això queda ben reflectit en gran part del llegat documental d'aquest personatge. Són nombrosos els papers de Sumalla que hem pogut trobar i que ens ho demostren, com ara el Plec núm. 7 de l'Arxiu del Rector, que conté tot un lligall de *notes sobre causes*, que *són varios borradors y notes que poden ser molt conduents; tracten sobre les disputes que hi ha hagut entre el rector y els admesos, residents y beneficiats, i nota dels instruments que necessito per les causes corrents.* Al Plec núm. 5, hi trobem uns *apuntaments o apuntacions del bon dret que assisteix al rector*, contra les pretensions dels zeladors i arxivers expressades en els trasllats de causa de 1783, que contempen l'estat de l'església des de la Concòrdia de 1754, de la qual ja parlarem, del domini directe de l'hort i celler de la rectoria, de l'admissió de fundacions, de la disposició de les hores d'entrada al cor, dels vicaris, de la manca de poder... Al Plec núm. 31 es recullen els *atemptats comesos contra lo Rector*. Ultra tots aquests punts compresos en els diversos plecs de l'arxiu del rector, l'apartat de *Documentació dels*

FLORILEGIUM PAROCHORUM

THEOLOGICO-CANONICUM

IN QUO PLURA AD PRAEIM CONDUCENTIA

ELUCIDANTUR

OPERA, ET STUDIO

DAMIANI SUMALLA PRESBYTERI, EXVICarii Generalis Diocesis Barcinonensis, S. Theologiae, & Juris Canonici Doctoris, & à quadraginta, & amplius annis Parochi ejusdem Diocesis.

SUPERIORUM PERMISSU.

Excudebat Matarone JOANNES ABADAL. Typographus, & Bibliopola, Anno MDCCXCIV.

Rectors corresponent a Sumalla, conté també quasi exclusivament fulls manuscrits de Sumalla en relació a assolir una bona preparació i base per a la defensa de tot allò que duia entre mans.

Abans de donar pas a una anàlisi de la informació que conté el *Directori del Pàrrocho* de 1780, no podem deixar d'esmentar el text que seria, en definitiva, la seva culminació, el *Florilegium parochorum theologico-canonicum* (31), editat el 1794, obra del mateix Sumalla, que suposa en certa manera la seva consagració com a autoritat capacitada en lleis, i que no hauria estat possible sense la base i l'experiència que li suposà la rectoria de Santa Maria i la confecció del *Directori*.

El *Florilegium Parochorum* és un pas més enllà del nostre directori. Tot allò que en aquest era local i particular, destinat a uns successors individuals, s'engrandeix de cara al col·lectiu. La base de l'obra és la mateixa; l'abast, diferent. Sumalla transcendeix de la concreció particular a la, també concreció, general. Els temes són els mateixos, però ara amb òptica globalitzadora; aquí es podrà permetre la cita d'autoritats, que gairebé no té cabuda al directori, però que s'hi filtra quan pot.

El fragment del *Directori* que teoritzava sobre el delme, l'únic on Sumalla es permet abstenir-se de Mataró, es reproduïx al *Florilegium*. La lletra, en aquest fragment, ens mostra que fou escrit en els darrers temps de redacció del *Directori*, potser

paral·lels a la redacció del *Florilegium*. És una intromissió d'aquest al *Directori*, o un record d'aquell al *Florilegium*? Si més no, és una mostra que ambdues obres tenen en comú quelcom més que l'autor.

Hem vist que el 1794 Joan Abadal publicà el *Florilegium* de Sumalla. Quatre anys més tard, el 1798, sorgí, de la mateixa impremta, una obra similar, el *Método para gobernar una parroquia*, el qual mostra que aquest tipus de literatura, si no religiosa, almenys eclesiàstica, proliferà a l'època. Sabem només que fou traduïda del francès per "un cura del obispado de Barcelona".

No obstant, el fet és ben suggerent i temptador. Pot ser Sumalla l'anònim traductor? El pròleg és un gran elogi de l'obra, però no deixa entreveure res del seu traductor. Aquest manifesta que és mereixedora d'una edició no francesa, obligada per la seva categoria i utilitat, i que lamentablement ha tardat a arribar, tot i els anys que té l'edició original i els que fa que el traductor la coneix.

Versat en el tema i bon coneixedor del francès, com testimonia la seva biblioteca, Sumalla reunia les condicions adequades. No obstant, l'estil del pròleg, si més no a primera vista, no sembla pas confirmar-ho. Si, en tot cas, l'identifiquéssim, donat el valor i l'anterior coneixement de l'obra que confessa el traductor, resultaria estrany que Sumalla no en fes cap menció, si més no al *Florilegium*, ple de cites d'autors que retrobem a la seva biblioteca. En canvi, no sembla que l'obra en qüestió hi fos present, tot i que això tampoc no vulgui dir res, perquè tampoc hi consta cap exemplar del *Florilegium*.

De fet, feia cinc anys que Sumalla havia deixat la rectoria de Mataró, i, tot i que suposem que era viu (l'índex *post-mortem* de la seva biblioteca és del 1801), tampoc no sabem ja res del cert d'ell.

Una altra qüestió seria el motiu pel qual fou editat també a Mataró per Joan Abadal. No podem negar que el gènere, per si sol, devia tenir prou sortida. Però, per què no pensar que, si l'edició del *Florilegium* havia estat afortunada, el seu èxit pogués impulsar a imprimir quelcom semblant?

No disposem d'elements per jutjar-ho, i prou que ens agradaria poder confirmar-ho. Si més no, el *Método para gobernar una parroquia* és ben precís, aconsellant i instruint sobre els detalls i afers propis, de les celebracions a l'economia, del clergat als escolans, de les lectures a les mestres de doctrina dels infants.

Els gairebé vint-i-cinc anys com a rector de Santa Maria de Mataró degueren ser, ben segur, una de les etapes fonamentals de la vida de Sumalla, tant pel fet que fou un llarg període de temps, com per la intensitat de l'experiència, perquè a les

METHODO

PARA GOBERNAR

UNA PARROQUIA

PUBLICADO EN FRANCES DE ORDEN
del Ilustrísimo Señor Obispo Conde de Toul,
Príncipe del Santo Imperio.

Y TRADUCIDA AL ESPAÑOL

POR UN CURA DEL OBISPADO DE
Barcelona.

CON LICENCIA.

Mataró : Por JUAN ABADAL, Impresor

seves mans la tasca de govern de la parròquia, com hem intentat de demostrar, no fou pas tranquil·la, perquè els seus fermes propòsits feren que es guanyés l'hostilitat d'aquells qui, en teoria, malgrat ser-ne subordinats, havien de formar pinya i col·laborar amb ell. La seva opció fou difícil, i segurament rera la convicció de la seva actuació no deixen d'haver-hi interessos particulars, afany de poder, de protagonisme i, perquè no, de benefici econòmic, però tampoc no podem oblidar que, tal com veurem, l'organització del clergat a nivell local, almenys a Santa Maria, és una organització fortament jerarquitzada, com la de la mateixa església en general, un joc de poder on, malauradament, no es té sempre en compte la comunitat de parroquians que manté l'estructura, ni la funció doctrinal i espiritual que en teoria la justifica, però que, en canvi, no té cabuda al *Directori*, i que sovint es regeix més pels interessos individuals que no pas per la tasca que l'hauria de moure. Podem veure que aquesta jerarquia actua sobre una comunitat clerical organitzada a manera de funcionariat, on el poderós s'afirma en detriment del petit, on es fa valer la llei del més fort i on no només juguen un paper les forces internes, sinó que també hi tenen un lloc elements externs que a vegades hi entren en conflicte —com ara la universitat, que intervé també en el joc de poder— i que a vegades s'hi alien, quan els convé de cara al propi benefici, però que normalment són perdedors a priori perquè aquests seus beneficis no coincideixen, sinó que topen, amb els del poder eclesiàstic. Amb tot, no volem pas dir que assistim a una laïcització pel

que fa a la universitat, a una lluita oberta entre poder eclesiàstic i poder laic, sinó que tot forma part de la mateixa pugna pel poder; rector i ajuntament s'acomoden cada cop que els és possible, les relacions són ben cordials, malgrat ser mútuament interessades, i per ambdós costats el respecte és ben patent. No crec, en aquest aspecte, que hi puguem veure expressada una dialèctica social, perquè més que d'un enfrontament de l'ajuntament amb el rector, podríem dir que és el mateix rector qui vol excloure i mantenir al marge, en la mesura necessària, el poder laic, que també té quelcom a dir en el funcionament de la parròquia. El conflicte de poder és provocat més per l'església, ja que la lluita del poder laic es dirigeix a mantenir-se dins d'aquesta.

Podríem dir potser que l'estructura i organització interna del clergat parroquial, d'aquest funcionariat eclesiàstic, és una micro-societat que es regeix pels mateixos principis, tensions i interessos que la societat, però a escala més reduïda, i és, doncs, en aquest sentit que potser es podria parlar de l'existència d'una dialèctica.

A partir d'ara i en base, essencialment, a la informació continguda al *Directori del Pàrrocho* (sobretot al de 1780), intentarem d'esbossar quin era l'estat de la parròquia de Santa Maria de Mataró durant l'època de Sumalla, el darrer terç del set-cents. La informació és amplíssima i molt variada, i per això difícil de sintetitzar. Perquè, com hem dit, la visió que ens ofereix Sumalla no és pas estàtica, sinó que el seu contingut diacrònic és també essencial i importantíssim, un aspecte de gran abast abans d'arribar a les *instruccions convenients*. El *Directori* és una bona eina per a estudiar la parròquia i aquest examen és el que ens proposem. Tot i amb això, cal dir que alguns aspectes hi són tractats parcialment, ja que queden fora de l'interès de l'autor, perquè no li són útils. En aquest sentit, cal precisar que una anàlisi global de la parròquia faria necessària la consulta de moltes altres fonts. Hem de tenir present que el *Directori* és una font històrica intencional, amb un contingut pedagògic i curulla de comentaris valoratius, però no per això hem de qüestionar la seva validesa, ja que potser aquesta mateixa voluntarietat fa més suggestiva la seva anàlisi i priva de desestimar-la.

L'ESGLÉSIA PARROQUIAL. ELS ALTARS.

L'església té vint-i-quatre altars, tres d'ells amb cambril. El de les Ànimes té indult de privilegi perpetu, malgrat estar també indultat l'Altar Major, però del qual cal renovar el privilegi cada set anys. Cap altre altar no és privilegiat, *y tots los demás indults que he vist* (de Santa Anna i Sant Desideri) *són nulos perquè no narren que ja hi ha altre altar privilegiat*.

Els vint-i-quatre altars són els següents:

Altar Major, de Santa Maria de la Purificació
Les Ànimes
Sant Isidre
Sant Nicolau
Dolors (amb cambril)
Sant Pau
Sant Joan
Sant Pere
Sant Marc i Santa Llúcia
Nostra Senyora de la Mercè
Nostra Senyora del Carme
Sant Josep
La Soledat
Sant Carles
Sant Àngel de la Guarda
Santíssim Sagrament
Sant Telm
La Concepció
Sant Crist
Sant Desideri i les Santes (amb cambril)
Sant Esteve
Sant Antoni Abat
El Roser (amb cambril)
Santa Anna

CAPELLES PÚBLIQUES DE LA PARRÒQUIA.

Sumalla n'anomena tretze, les següents:

Sant Miquel i Sant Martí de Mata, sufragània
Sant Martí de Mata
Sant Sadurní de Valldeix
Sant Jaume de Trajà
l'Hospital (amb reserva)
Ermita de Sant Simó
Torre de n'Esmandia
Torre d'en Matas i Llauder
Sant Sebastià, sobre el Portal de Barcelona
Santa Magdalena, a la Casa de la Ciutat
Torre d'en Vieta
Torre d'en Pou
Torre d'en Boter, abans de Puget o Putxet, a prop de les Caputxines

Verneda afegeix dues llicències més, la Torre del Vilardell, a Cirera, i la d'Anton Coll, passat Sant Simó, vora de mar.

Els despatxos de llicència de capella pública permeten la celebració de misses cada dia, excepte per Nadal, Pasqua de Resurrecció i de Pentecosta, l'Assumpció, patrona de la parròquia, i els diumenges d'Advent i de Quaresma.

A les capelles públiques, cal publicar-hi les festes i els dejunis, i llegir-hi la doctrina del ritual diocesà. En general, no s'hi pot rebre sepultura, ni s'hi poden administrar sagraments; no poden, per tant, haver-hi confessoris. Tampoc no s'hi poden fer campanars, ni poden haver-hi campanes

que avisin el veïnat. Mata, com a sufragània, és una excepció; hi ha campanes i s'hi practiquen enterraments. No té, però, ni fonts baptismals ni reserva. S'hi ha de dir missa tots els festius amb obligació i els dies de Sant Martí, la translació de Sant Martí, l'aparició de Sant Miquel i Sant Lluç (dedicació de l'església). Cal pujar-hi també per les misses i aniversaris fundats (nou o deu cops l'any) i pels cantars d'ànimes, acudint-hi tres residents per torn, i pels enterraments. El 1789, a petició de Sumalla, un decret del Vicari General redueix les anades a Mata, unificant diversos aniversaris, perquè es considera *muy gravoso, por ser la distribución terne, y la Iglesia distante de 3/4 de hora, y, además, como* els residents que pugen a Mata *se hazen presentes en las funciones que se cantan en la Iglesia Parroquial, se haze perjuizio a los que las costean*. Sumalla proposa unificar les intencions i cantar cada cop tres oficis. Aquestes *causas bastantísimas* semblen prou sòlides *para dispensar los días fijos que señalan los fundadores*, ja que l'autoritat episcopal hi consenteix.

A Sant Martí, s'hi diu missa el 4 de juliol (translació del sant), a Sant Sadurní i a Sant Jaume els dies dels sants, a Sant Simó cada diumenge, a càrrec de la ciutat. La resta de capelles són a càrrec de llurs propietaris, i a la Torre d'en Pou no s'hi pot dir missa les festes principals i diumenges d'Advent i Quaresma si els propietaris no hi assisteixen.

ORATORIS O CAPELLES PRIVADES.

Sumalla n'anota nou, a les cases de:

Salvador Guarro,
Miquel Sanromà,
Josep Padró (Sanabre especifica que ja no hi és),
Cantallops,
Magí Vilallonga,
Ferran Baró,
Feliu,
Massot i Fogueres,
i la Torre d'en Velada.

Amb Verneda hi ha set noves concessions, a les cases:

Viladesau,
Isart,
Boter,
Carles, a la Riera (fi del privilegi per òbit dels privilegiats, amb Sanabre),
Carles, al Carrer Nou (inexistent amb Sanabre),
Carbonell, al Carrer d'Argentona,
i la Torre d'en Carbonell, a Cirera.

I encara se n'afegiren cinc més amb Sanabre, a les cases de:

Epifani Fortuny, al Carrer de Bonaire,
Pompeio i Eduard Serra, al Carrer de Barcelona,
Domingo Caralt, a la Plaça Reial o de l'Església,
Josep Arquer, al carrer de Sant Antoni núm. 65,
i la Torre d'en Josep Dorda.

Els oratoris o capelles privades tenen limitacions més estrictes que les públiques. Sanabre anota que només pot celebrar-s'hi una missa els dies de festa, sota pena de suspensió d'ús de l'oratori i de pèrdua de llicències del sacerdot, en cas de celebrar-ne una segona. A més dels dies prohibits de les capelles públiques, en consten d'altres, l'Epifania, l'Anunciació, l'Ascensió, Sant Pere i Tots Sants.

ESGLÉSIES DE REGULARS.

A Mataró n'hi ha cinc, però Sumalla en diu poca cosa. El *jus parrochi* regeix als cinc convents. Als Carmelites Descalços el prior no pot acceptar cap enterrament; en tot cas ha de fer-ho el rector si hi ha dos testimonis que manifesten la voluntat d'un finat d'ésser-hi enterrat; però es paga com si la sepultura fos a la parroquial i només poden celebrar-s'hi els oficis del dia de la sepultura, ja que els altres han de fer-se a Santa Maria. A les Carmelites Descalces, tampoc no pot fer-s'hi cap enterrament ni sepultura. L'Escola Pia s'encarrega d'ensenyar doctrina els diumenges a la parroquial, i els dissabtes ho fa a les escoles, però poden assistir-hi tots els parroquians. Caputxins i Caputxines s'anomenen només pel que fa als enterraments que no poden tenir-hi lloc.

CONFRARIES.

Sumalla només parla de cinc, possiblement en virtut d'allò que ha pogut trobar a l'arxiu a través de les concòrdies. El que queda ben clar és que totes han de presentar-li els seus comptes.

De la del Roser, destaca que ell n'és el cap principal i capellà, que pot admetre confreres i inscriure'ls al llibre sense rebre'n res i que el 1781 concedeix *puesto per fer l'escala que puja al Camarín del Roser a canvi de la prestació d'un cens de nou sous*. La del Carme és concedida al Gremi de Mestres de Cases. La de Sant Antoni Abat únicament l'anomena.

El que Sumalla diu en relació a la de Sant Pere és més curiós i interessant. Els dies festius quaresmals es pot pescar sense pagar cap dret, probablement en funció de les abstinències pròpies de l'època; la resta de festes de precepte, que caiguin en divendres o dissabte, es pot sortir a buscar el peix guardat en viver, pagant cada barca

o llaut quatre sous a la confraria. Els vespres o nits de festes de precepte no es pot sortir a la mar, si no és per fer pesca de peix volant amb xarxa, però pagant-ne una quarta part a la confraria.

Per a la confraria de la Minerva, anualment s'extreu un resident com a protector, que actuarà de president a les seves juntes.

OBRA.

Amb prou feines si Sumalla diu res de l'obra. Després del rector, els regidors són els obrers principals de l'església. Nomenen quatre *individuos del poble*, per a ocupar-se de l'administració, que els han de passar comptes. Els comptes hauran de ser signats pel rector, que també presideix les juntes d'obra. L'obra paga les campanes, les cordes i altres annexos, tot i que el rector cobra els drets de tocs, però perquè són en lloc dels de cera, que pagava el poble, i que es commutaren pels de tocs.

FESTES DE MATARÓ.

D'antic (segle XVI) *se manaven guardar com lo Diumenge les Festes de Sant Sebastià, Sant Roch y Sant Christòfol, però estes festes queden abolides per la Butlla d'Urbano octau, que comença "universa dada en Roma Idibus Septembris anno incarnationis 1642", per lo que no obliguen dites festes a abstenir-se del treball, ni tampoch a dir missa; y encara que en esta ciutat ha continuat a celebrar-se ab gran solemnitat la festa de Sant Roch; però ni per açò obliga, aixís com no obliga la festa de les Santes Patricies, perquè després de dita Butlla no pot un poble "per Consuetudinem" introduhir festes.* L'única festa particular de Mataró és la de Santa Magdalena, a la qual està dedicada la capella de la Casa de la Ciutat.

FESTES DE L'ESGLÉSIA.

Per a les festes que celebra la parròquia és precis cada any fer algunes mudances en lo *Dieta-ri* y posar "*sedes proprias*" a alguns Sants trasllats. El 1785, el bisbe concedeix i aprova les *sedes proprias aliquorum sanctorum pro hac ecclesia Santa Maria Mataronis: festa quo in hac ecclesia celebramus.*

Les festes pròpies que obliguen a fer aquests trasllats són la titular de l'església (Purificació o Candelera, el 2 de febrer) i l'octava que se celebra amb aquest motiu, la festa de les Santes (27 de juliol), sant Desideri (19 de setembre) i la Dedicació de l'església (darrer diumenge d'octubre).

HORES D'ENTRADA AL COR. HORARI DE MISSES.

La seva disposició és facultat única del rector, tant pel que fa a les hores ordinàries, fixes, *les que no's pogan mudar sens justa causa, perquè lo Poble ho sàpia*, com per les extraordinàries, com veurem més endavant, en parlar del Manner.

A partir de la junta general del 3 de desembre de 1778, a la qual abans hem fet menció en parlar del llibre dels arxivers, les hores ordinàries d'entrada a la missa matinal i a la conventual es retarden un quart d'hora. Així, des de l'endemà del Dia dels Morts al primer dia de Quaresma, s'entra a la matinal a 1/4 de 8, i a 1/4 de 10 a la conventual. Del primer dia de Quaresma al dia de l'Exaltació de la Santa Creu (3 de maig), a 1/4 de 7 entrada a la matinal i a 1/4 de 9 a la conventual. I de la Santa Creu de Maig a l'endemà del Dia dels Morts, matinal a 3/4 de 7 i conventual a 3/4 de 9.

Els dies que es fan matines, s'entra mitja hora abans a la matinal i els dies de festa o jubileu, un quart d'hora.

Sumalla anota les *Hores d'entrar en lo cor en varies festivitats de l'any*, és a dir, fa la relació en forma de calendari, tal com abans hem indicat, explicant quins són els actes que se celebren en dies assenyalats i el seu horari. Ultra això, Sumalla hi afegeix, de tant en tant, algun comentari, com el recorregut de processons, els hàbits propis d'algunes celebracions, el cerimonial amb l'Ajuntament, segons si és convidat o bé si convida i, puntualment, fa també comentaris valoratius i personals, o observacions com, per exemple, les intencions de les processons. Normalment, però, es limita a fer relació de les funcions i dels seus horaris. Com a mostra, oferim diversos exemples dels que hem trobat més interessants; el primer seria més aviat del tipus habitual i els altres contenen altres informacions i observacions especials.

Janer. Dia 20. Professó a les nou y mitja. Se porta la Relíquia de Sant Sebastià. Se canta lo Te Deum y a l'arribar a la Iglésia la Professó de retorn. Se diuen les Collectes "pro gratiarum actione" que estan en lo Ritual y la Collecta de Sant Sebastià, que també està en lo Ritual. Seguidament se diu lo offici.

Febrer. Dia 2. A les set prima, y Matinal a un quart de deu. Hores, Benedicció de candeles. Nota que lo Decano acostuma donar la candela al Párrocho: no sé "quo jure" per ser Dignior lo vicari, qual en lo cor y Professons té la Precedència al dit Decano; però fins ara s'ha tolerat. Se dona hora a l'Ajuntament per tres quarts de deu. Se fa Professó, ix per lo Portal Major, y entra per lo Cruzero. Los Administradors de la Candelera, si

van a la Professó, van immediats a la Creu, després del Clero, tenint tot lo Clero la Precedència. Officia lo Rector. Cuyden del sermó los Administradors de la Candelera. A la tarde, a les tres, vespres solemnes ab encens.

Dijous Sant. A les nou, se toca a festa. A un quart de deu, hores rezades. A 3 quarts de deu, ve lo Molt Il·lustre Ajuntament. Officia lo Rector. Hi ha sermó de mitja hora que fa lo Predicador de la Quaresma. No se fa funció de Mandato. A la tarde, Matines a les quatre. A les set exia la Professó, però vuy dia se dona hora a les sis y a l'exir de Matines se comença arreglar perquè se acabia de dia com mana lo Senyo Bysbe, y ho vol lo consell. Los vicaris arregladors han de procurar que lo Capità Manaya camine seguit. Se canta en la Professó lo Miserere.

Maig. Dia 3. A les set y mitja del matí se va ab Professó assistint lo Ajuntament per la Benedicció del terme que se fa en lo pati de la Hermita de Sant Simon. Se passa per los carrers nou, Riera, Camí ral y Rebalet. Lo Rector o vicari porta la Vera Creu ab capa pluvial. Assisteixen quatre Residents ab Dalmàtiques y estoiles per a cantar los 4 Evangelis segons lo Ritual. Al tornar la Professó, se diu la Conventual en la Parroquial.

Dia 26 Juny. Sant Joan y Sant Pau. Lo dia antes se diuben Completes Solemnes a la hora regular. Per part del Rector y Clero se convida a l'Offici al Molt Il·lustre Ajuntament, anant un vicari en un dia d'Acuerdo a Casa la Ciutat. Se rebidit dia dit Ajuntament per lo Rector y alguns del Clero en la porta de la Iglésia, y a l'exir se torna associar fins a dita Porta. A les deu se diu solemne ofici sens distribució perquè los Santes nos libren de Pedra. Lo Rector dona intenció al celebrant perquè diga "pro Populo", qual missa tindrà lo Rector adelantada per la festa següent, en la qual podrà pendrer altra intenció.

Novembre. Dia dos, a dos quarts de sis del Matí, se canten Matines de diffunts ab un Offici. La Conventual és a les deu, a la que assisteix lo Ajuntament. A la tarde, a dos quarts de quatre, se va en Professó a la Morberia, hont era lo fossar en temps de la Pesta. Se canten dos absoltes. A les sinch, se canten vespres solemnes de diffunts ab absolta general a la fi, lo que se continua tot lo Novenari d'Animes. Després se diu lo Rosari, se fa la Novena y Sermó. Cuyda la Confraria de les Animes.

A part de la designació de les hores d'entrada al cor, el rector també ordena els torns de missa, de manera que en tot el matí hi hagi missa cada mitja hora. És consuetut que el rector i el vicari de setmana puguin dir missa a l'hora que vulguin, i, si el cor funciona, s'hi consideren presents i poden rebre distribució. Mentre el cor funciona només poden haver-hi la missa de torn i una al-

tra, exceptuant sempre la que diu el rector, que, a més, quan la diu es considera present al cor, *consuetut immemorial y conforme a Dret per ser "Praefectus Chori"*, a menys que hi hagi una missa d'albat, de nuvis, de partera o de devoció.

DRETS PARROQUIALS.

A partir del *Director* se'ns fa una mica complicat de parlar dels drets parroquials. En primer lloc, perquè sovint es mesclen els drets parroquials amb els drets propis del rector. En segon lloc, perquè Sumalla, en parlar-ne, no dona una informació coordinada que ens permeti d'establir una relació clara entre les taxacions o tarifes que ens proporciona. I, en darrer terme, perquè si bé Sumalla és un home avantatjós en lleis, en el camp econòmic no té les coses gaire fàcils.

Normalment, parlar de drets parroquials és equivalent a parlar dels drets que el rector, com a cap de la parròquia, rep, i que per tant són adquirits a títol personal. No obstant, alguns dels drets són pagats a la parròquia com a entitat que en farà la distribució o repartiment entre els membres integrants que participen en les activitats, funcions i celebracions parroquials.

L'estudi realitzat fins ara no ens ha permès d'aprofundir aquests aspectes bàsicament econòmics, i si bé el coneixement del seu funcionament teòric queda clar, la seva traducció material és sovint bastant més fosca. Queden clars els drets que té el rector com a tal, però quan Sumalla intenta taxar-los i els expressa en forma de diner la cosa es fa més difícil. Faria falta l'estudi del funcionament econòmic de la parròquia a un nivell més concret, analitzant la documentació específicament econòmica que es conserva. Som conscients de les mancances, però aquest treball no hi és encaminat, ni el seu abast no ens ho podia permetre, ni tampoc no és aquest l'aspecte que més ens ha interessat. Intentarem, doncs, en la mesura que ens serà possible, veure quins eren aquests drets parroquials.

Drets d'Arxiu.

El rector rebia cinc sous pels abstractes de partides de baptisme, confirmació, òbit, matrimoni i certificats de vídua. Tenia també la meitat del dret de les escriptures dels manuals de la vicaria.

Baptismes.

En cada baptisme el rector rebia sis sous per l'ús de la capella i el ciri o atxa dels padrins.

Proclames matrimonials.

Pels matrimonis que se publiquen, el rector rebia cinc sous de despatx. Pel casament, si es feia

a casa, rebia l'oferta que se li oferia, que solia ser una pesseta de plata. Si el casament tenia lloc a l'església, el rector no tenia cap dret, però rebia lo que *spontàneament li offerescan*.

Ofertes.

El 1777 Sumalla oferí, *durante beneplácito*, les ofertes de les misses de partera i de benedicció als residents que les diguessin, perquè li ho havien demanat de gràcia. El 1782 revocà la gràcia i els concedí només la meitat de l'oferta, sempre *durante beneplácito et mera voluntate*. El 1787, finalment, per incompliment dels residents a satisfer aquesta meitat, *ha estat precis recórrer al superior qui, ab Provisió Formal, declarà a favor del rector la privativa de les misses de nuvis i de benedicció de parteres i l'oferta*.

En els viàtics, el rector no podia rebre distribució, i, per tant, rebia només l'oferta del malalt.

Pertanyien al rector tots els ofertoris que es feien a l'església parroquial i a les altres subjectes a ella. Recordem, en aquest punt, el cas dels ofertoris i del monjo de Mata. Sanabre afegeix que, segons ho ha trobat *de costum immemorial, lo Rector en los ofertoris pren set candeles*.

Drets de Cera i de Tocs.

Matines	(amb dos ciris a l'altar i se dóna llum als residents si no hi veuen)	6 sous
Hores	(vespres i completes) (dos ciris a l'altar)	1 sou
Oficis	— (dos ciris a l'altar)	4 sous
	— d'Ànimes (dos ciris a l'altar) . .	2 sous
	— repicant (sis ciris i dos per als acòlits)	10 sous
Aniversaris	— simples (un toc, dos ciris)	2 sous
	del Bací de les Ànimes . .	1 sou
	— doble major sis ciris, dos acòlits, tres tocs	12 sous
	amb túmul i quatre atxes . .	1 lliura 18 sous
	(12 sous de drets i tocs i dos rals per atxa)	

Sumalla anota que *est modo de contar és lo més regular que fins vuy s'ha fet*, però que hi ha moltes fundacions fetes amb majors o menors drets i tocs. Més endavant, anota la tarifa que serà definitiva, els *Drets del Pàrrocho de Mataró en les fundacions Fabedores des de 10 mars 1787. En les fundacions ja fetes hi ha agut gran varietat en estos drets y en moltes d'elles està lesiat lo Rector. Però per les fundacions en avant fabedores (...) podrà lo Rector observar la tarifa següent:*

Drets de Tocs.

— Quan són de totes les campanes, que són quatre individus per cada toc, farà fundar	3 sous
— Matines cantades (dos tocs de dues campanes)	4 sous
— Hores - toc de completes	1 sou
- toc de vespres repicant	2 sous
— Oficis repicant (toquen tres persones, es necessiten 2 sous per cap i es fan tres tocs)	6 sous
— Aniversaris - simples (toc d'una campana)	1 sou
- doble major (es fan tres tocs)	9 sous
— Toc d'Absolta General	3 sous

Drets de Cera.

— Matines - d'una hora de durada (sis ciris a l'altar i els ciris del clergat)	almenys 10 sous
(cada ciri 1 sou i cada atxa 4 sous)	
- de difunts (quatre ciris i el clergat sense cera)	4 sous
— Hores (vespres i completes) (dos ciris)	1 sou
— Oficis - de mitja hora * per ciri	6 diners
* per atxa	2 sous
- solemnes (amb sermó que serà notablement llarg) * per ciri	1 sou
* per atxa	4 sous

Drets Funerals. (32)

Els drets funerals eren regulats fins al 1658 per la visita pastoral del bisbe Lluís Sans del 1615. Però per ser cosa tan tènue, el 1658, en concòrdia entre el clergat i l'Ajuntament, i el rector Antoni Partella (1647-1685), es decidí d'augmentar-los una tercera part. Els drets del rector, agrupant els de cera, de tocs, de tomba, de parroquiatge i de capcoberts, són els següents:

OFICIS DOBLES MAJORS I MENORS

Dia de la sepultura	16 sous	6 diners
Eixida de la casa	12 sous	
Cos present	15 sous	
Cap d'any	13 sous	6 diners
Total: 2 lliures i 17 sous		

OFICIS SEMI-DOBLES (33)

Dia de la sepultura	15 sous	
Eixida de la casa	9 sous	
Novenal	13 sous	6 diners
Cap d'any	12 sous	
Total: 2 lliures	9 sous i 6 diners	

En quant á tocar las Campa- nas

Es obligació del Rector lo far tocar las Campanas per totas las funcions Comies & Deuener a la Visita de N. Lluís Sany que esta en lo llibre vell de Visitas fol. 2o. que esta en lo Arxiu de la Torre en lo Cap. 27.

En la Matripa visita fol. 24. se prescribe lo modo de tocar las Campanas segons las variay clausas & Sepulchras En los dobles majors á fins del toch de la fi. que sols se fa si demanar, y se paga per ell 12^{rs} se fan per laichs tant abtes tres tochs ab. totes las Campanas Xicay y gro-llas lo mati tres tochs, tres per anar á buscar lo cor y enterrarlo; go es un per anar, en quant arriba á la Iglesia y un que se enterra si volen tochs lo huit dia any del enterrament han de satisfer y pagar per ell 6^{rs} lo matrip se practica en los dobles menors en quant á tochs; de que en lo demes hi ha diferencia en que en los dobles majors va la caue major y los millores ornamentals y se diuen vespres matines y laudes de diffrents y en los menors va la caue menora y ornamentals inferiors, y sols se diuen vespres un nocturno, y laudes de diffrents.

En la Sepultura semidoble, que vuy no se distingueix de la simple se fan los matrips tochs ab la campana de S. Roch ó de vespres, y ab la de S. Joan se tocan batalladas se tocan també las Xicay Va la caue Xica y dos bordons, y quan demanar offici de N. Sra se tira de ornamentals blancs lo import dels tochs ve fol 33. del present llibre

Per los Altars si es menora se fan dos tochs de las Campanas Xicay ventada, y si es menora tres lo vespre anes, y lo mati sequent; y tres tochs per lo offici; y si son de milla paipa sols se fa un toch per anar á buscar.

OFICIS SIMPLES

Per tots els drets 6 sous

ALBATS

Dé missa 2 sous 4 diners
De l'ofici 6 sous

SACERDOTS

Dia de la sepultura: 1 lliura 12 sous 3 diners
Eixida de la casa 12 sous 9 diners
Novenal 1 lliura 10 sous 9 diners
Cap d'any 1 lliura 9 sous 3 diners
Total: 6 lliures 4 sous i 3 diners

TOCS FUNERALS

Oficis de devoció i confraries
per cada toc 1 sou
Oficis de devoció repicants
pels tres tocs 4 sous 6 diners
Albats amb ofici
Aniversaris amb tocs de
totes les campanes .. 6 sous
Tocs de migdia
Tocs d'Absolta General
Toc de la fi 12 sous

Pel que fa als tocs de campanes, Sumalla descriu la manera de fer-los, i quines són les campanes que cal ventar en cada ocasió, i es refereix no solament als tocs de les funcions de la parròquia sinó també als tocs per avisar alguns esdeveniments i el temps, descrivint també els ornaments i les vestimentes pertinents. Després de la descripció dels tocs per als sacerdots difunts, Sumalla parla dels residents de l'església: *Estos no tenen altra prerrogativa, sinó que se'ls deuen cantar gratis dos dobles majors, y si bé lo Rector per estos dos officis no pot exigir Drets de Tochs, segons la Concòrdia que està cosida en lo fol. 101 del llibre Vell de Visites y Concòrdies. (34) però segons la mateixa concòrdia tampoch és obligat a fer tocar les campanes; y si los Hereus del sacerdot diffunt, ho sos Marmessors, volen tochs, deuen pagar los Drets al Rector. "Però lo que succebeix és que lo Rector fa fer los tochs" (35) sobredits, si també tres tochs quant comencen lo ofici, lo toch de la fi ab nou tochs y tres tochs de l'Absolta; y lo Rector paga als campaners, y después ningú lo paga a ell; lo que és fora tota Rabó, y digne de reforma, que tras que lo Rector canta gratis com ells (els residents), baja de pagar de sa botxaca los tochs que per lo menos són 42 tochs que costen al Rector, a més del moço y escolà, per tres altres campaners ajudants, 3 lliures 3 sous sense contar lo toch de mitgdia si se fa.*

Per a aquells difunts que no han disposat el seu enterrament, han d'ocupar-se'n llurs marmessors o hereus, que estan obligats a tres oficis, novena i cap d'any; l'eixida de casa és voluntària.

Sobre els alienígenes o forasters, el rector té tots els drets regulars, però si moren i s'enterren a la parròquia té, a més, tota la cera. Recordem que el poble no pagava tota la cera perquè havia canviat els seus drets, pels de tocs, com hem dit en parlar de l'obra.

Delme.

Difícilment podríem quantificar què suposava el delme per al rector de Mataró.

El rector de la Dècima de la Parròquia té de nou, cinch; mes té sol la Dècima de les pessés de terra que estan en Alou del Rector, peces que, recordem, Damià Sumalla féu capbrevar el 1780, cosa que *ha costat molt diner y molta diligència. Com explica el 1776 Sumalla, la dècima és de 10, 1, y se divideix en 9 parts, sinch parts per lo Rector, 2 per lo hereu de casa Jalpi, una per lo hereu de Casa Maris y altra per casa Portell (36).*

D'un estat de renda fet pel rector Serch (1754-1765), que Sumalla anomena *se trau que lo Rector de Mataró percebeix delme de Forment, Mestall, Ordi, Ciurons, Favés, cànem y lli, Pamula, Besses, Favons, Civada y Raim (37).* El rector de Mataró, doncs, rep el delme en espècies, portat a la casa del delme (38) a la rectoria, i, a canvi, paga el transport. A l'efecte, diu Sumalla, *Ab tot, cada any n'hi ha algun que pretén se li augmenten les tragines; però lo Rector ha de ser fort en no pujar-les a ningú. Perquè los terratinents "de Jure" són obligats a ses expenses a portar la dècima al Pàrrocho en sa propia casa ... La rabó és clara, perquè la Dècima és un tribut que's paga a Déu; y si los vassalls del Rey de la terra estan obligats a portar a ses expenses lo tribut a casa la ciutat o allà hon lo Rey destina, quant més serà just que's fassa per lo Rey de Cel y Terra; y lo donar algo per les tragines ho ha introduhit la consuetut per evitar frauds; luego no poden precisar als Decimadors a què donen més del que és consuetut; y aixís lo Jutge sempre que nos havem queixat ha manat als Terratinents aportar los raïms per lo preu acostumat (39).*

La persistència de la demanda d'augment de preu en les tragines del delme per part dels terratinents, amenaçant que altrament no portaran la verema y la tiraran en terra, obliga finalment a Sumalla a Treballar lo següent Paper en Dret, qual enseñant-lo al Senyor Alcalde Major, sempre ha fet portar lo Delme als remitents per lo preu acostumat. Sumalla destaca que en dret els parroquians estan obligats a dur els fruits decimals a la casa rectoral, i la raó és clara, *porque los Diezmos son un tributo que pagan los Christianos a Dios en reconocimiento de su supremo y universal Dominio, y en acción de gracias de haverles dado aquellos frutos. Reitera l'obligació de dur els tributs als senyors temporals per part dels vassalls, como enseña la experiencia; por qué no tendrán*

los Christianos la obligación de llevar a sus costas los Diezmos a aquellos a quienes Dios manda se paguen y se entreguen? Y de otro modo no se pagarían por entero los Diezmos, pues se havia de descontar o rebaxar el coste del transporte, y no se ofrecería a Dios la Décima entera.

De lo que se infiere que lo que hasta agora se ha acostumbrado dar a los que trahen el Diezmo por su trabajo, no ha sido por obligación que tengan a ello los Decimadores, sino por una especie de garbosidad o commiseración; y no tienen por consiguiente los terratenientes Derecho de pedir aumento; sí que deven contentarse de lo que por costumbre se les da (que es más crecido que en Vilassar, Llevaneras y otros Pueblos) no obstante que un año les cuesten más los alquileres de Cavallerías que otro y se habrían de bazer cargo que los Decimadores de Mataró podrían pedirles Diezmo de muchos otros frutos, como de Azeitunas, Algarrobas, Atramuzes, vulgo "llobins", y otros que se cogen en Abundancia y no lo hazen. O sia que encara gràcies i a callar, que les raons són prou clares.

Pel que fa als censos, cases i terres en alou del rector, com hem dit, rep tot sol el delme, i de diversos terrenys rep, a més, les primícies de fruits. (40)

Distribucions.

Les distribucions, o porcions de residència, són els imports que reben els admesos de la parròquia per assistir a les diverses funcions, per residir. Cada resident té dret a una porció, però el rector, en canvi, té, com a tal, majoria (doble distribució) i encara una altra porció rebuda en nom de l'escola major, que ell manté a la rectoria. En definitiva, doncs, el rector rep tres porcions.

Segons la presència o absència, els residents reben, són privats o desprivats, de distribució i, en cas necessari, multats (falles), per poca puntualitat i llur presència o no presència, justificada o no, a les funcions de la parròquia. El rector ho decideix, i ell, en canvi, malgrat no assistir-hi, sempre és considerat present a les distribucions.

Altres.

Ultra tot això, el rector té molts altres drets i prerrogatives. Ell és qui admet els residents, qui es reserva, sol, l'acceptació de les fundacions, la designació, com hem vist, de les hores d'entrada al cor i, en definitiva, tota l'administració, el règim i el govern de l'església. La participació del clergat, si bé en teoria és activa, a la pràctica no ho és gens, perquè queda constantment escanyada pel rector, i més amb Sumalla que pren les ordinations, en aquest sentit, al peu de la lletra. Les actuacions i decisions del clergat (si poden tenir-ne)

han de ser sempre sota el vist-i-plau del rector, i com és de suposar no hi ha convergència d'interessos. La intervenció del rector es fa arreu, personalment, o en alguns casos, a través de la delegació als vicaris, i seria difícil, per no dir impossible, enumerar el munt de detalls en els quals s'afirma l'autoritat rectoral.

MALS Y CÀRRECHS DE LA RECTORIA.

Bàsicament, les obligacions del rector són el manteniment de l'escola major —a qui ha de proveir de sotana i de sobrepellís— i del *vicari de casa* —un dels quatre que hi ha a la parròquia—, el pagament de les hosties i fer tocar les campanes. (No cal confondre això amb els drets de tocs cobrats pel rector; per fer tocar les campanes s'entén pagar els campaners).

Al llarg de l'any, el rector també ha de satisfer el pagament de diversos censals i partits (41) corresponents a fundacions de l'església, alguns dels quals es lluiquen durant el rectorat de Sumalla. Els censals són en concepte de la compra i hipoteques del celler i hort del rector i per les conduccions d'aigua de la rectoria.

El 1776, Sumalla havia de pagar per tots aquests conceptes un total de 110 lliures, 2 sous i 6 diners, que el 1780, segons indica el *Directorio*, després de diverses llucions, s'han convertit, en darrer terme, només en 25 lliures; dels tres censals i els dos partits que pagava el 1776, només en resta un censal, perquè Sumalla ha fet els dipòsits dels altres, per un valor aproximat, entre tots, d'unes mil lliures.

EL CLERGAT PARROQUIAL.

La definició de clergat parroquial no inclou el clergat regular de la ciutat, compost per carmelites, caputxins i escolapis.

A nivell general, el clergat parroquial es divideix en dos grups, els residents i els no residents, o no admesos a les distribucions. Els residents poden ser beneficiats o admesos. Els no residents són els qui frueixen d'un benefici fundat a la parròquia, però que no és de necessària residència, i que, per tant, poden no viure a Mataró.

Els beneficiats són evidentment els qui gaudeixen d'un benefici, és a dir, d'unes rendes que els permeten viure a canvi d'ocupar-se d'un seguit de serveis disposats pel fundador i dotador del benefici, que designa un patró perquè, després de la seva mort, satisfaci al beneficiat aquestes rendes.

Un beneficiat rep unes rendes per les quals ha de desenvolupar uns serveis; un admès, en can-

vi, és aquell qui fa uns serveis, a canvi dels quals rep una compensació econòmica, les distribucions. Els dos conceptes serien, doncs, en certa mesura, antagònics; un admès podria dir-se que cobra per la feina que fa, i un beneficiat que fa feina perquè cobra, tot i que sigui una forma ben poc ortodoxa d'expressar-ho. La tasca d'un admès té una finalitat i la d'un beneficiat n'és una conseqüència.

Beneficiats.

A l'època de Sumalla a Santa Maria hi havia quinze beneficis. Vuit dels beneficiats eren admesos a les distribucions i, per tant, residents. Els altres set no ho eren. La dotació i renda dels beneficis, així com les obligacions dels obtentors eren diverses. No hem de creure, com semblaria lògic

BENEFICIS SENSE RESIDÈNCIA

INVOCACIÓ	PATRONATGE	OBLIGACIONS ANUALS	RENDA ANUAL
Sant Nom de Maria	Casa Feliu de la Penya.	Missa diària.	176 lliures 1 sou 2 diners.
Sant Joan	Rector de Mataró.	Deu misses.	10 lliures.
Capellania de Nostra Senyora de la Llàntia	Alternat entre les Carmelites Descalces, la casa Mataró, notari, i la casa Daviu, de Valldeix.	Fer cremar una llàntia a l'Altar Major. Quatre misses de rèquiem. Tres misses de sant.	39 lliures.
Sant Tomàs d'Aquino	Casa de Palau Soler i Jofre de la Riera, de Mataró.	Desconegudes per ser l'obtentor de Barcelona. 10 lliures a la bossa comuna per la festa del sant.	Desconeguda per la mateixa raó.
Sant Joan Baptista	Josep Lladó i Pou, de Mataró.	Trenta misses.	160 lliures.
Sant Romà	Casa de Don Carles Sanromà i de Carles, de Mataró.	Tres misses. 3 ll. 19 s. 3 d. a la bossa comuna. 7 ll. per fer resar el rosari.	90 lliures augmentades fins a la còngrua.
Santíssim Sagrament	Casa Massot Portell i Fogueras, de Mataró.	Una missa al mes. 7 ll. 10 s. a la bossa comuna.	69 lliures.

BENEFICIS DE RESIDÈNCIA

INVOCACIÓ	PATRONATGE	OBLIGACIONS ANUALS	RENDA ANUAL
Sant Roc i Santa Anna	Casa Doctor Fornés, de Barcelona.	Vint-i-dues misses: Dues de mensuals, fins a octubre, i una novembre i desembre. 7 ll. 16 s. a la bossa comuna.	19 lliures 7 sous.
Santa Maria i Santa Anna	Casa de Pujadas i Armadors, d'Alella.	Trenta misses. Admès gratuïtament.	30 lliures.
Sant Antoni Abat	Casa Fogueras, del Torrent, de Mataró.	Dues misses mensuals. 10 ll. a la bossa comuna.	21 lliures 18 sous.
Sant Esteve	Baronessa de Llinàs.	Misses per la festa dels dos sants Esteve. Fer cremar una llàntia a l'altar del sant, contínuament.	136 lliures 19 sous 3 diners.
Sant Abdon i Sant Sennén	Casa de Palau, de Mataró.	Cinquanta-cinc misses. 2 ll. a la bossa comuna.	40 lliures.
Sant Sebastià	Hereus de Joan Fornells, de Mataró.	Fer de diaca. Divuit misses. 1 ll. a la bossa comuna.	12 lliures.
Sant Ramon de Penyafort	Casa de Josep Simon i Riera, de Mataró.	Quinze misses.	30 lliures.
Nostra Senyora del Roser	Casa de Guarro, de Mataró.	Dotze misses.	23 lliures, 15 sous.

fins a cert punt, que els beneficis sense residència gaudissin de millors rendes que els admesos, perquè si bé els primers només disposen d'aquests ingressos i els segons, a més, reben distribucions, això només és dins el nostre marc parroquial, perquè els beneficis no admesos poden ser obtinguts, i ho són de fet sovint, per clergat forani, i lògicament resident en alguna altra parròquia de fora de Mataró, que els forneix d'altres ingressos.

En fundar un benefici, qui el dota posa les condicions que ha de posseir l'obtentor. Sovint, els obtentors han de ser descendents del llinatge dels fundadors, com és el cas dels beneficis del Santíssim Sagrament i de Sant Antoni Abat, obtinguts tots dos pel reverend Anton Massot, del llinatge dels patrons. L'exemple ens serveix també per veure que una mateixa persona pot tenir més d'un benefici. El fet es pot donar només quan, dels dos beneficis obtinguts, un és de residència i l'altre, no; altrament, no podria donar-se el cas perquè l'obtentor no podria tenir, a la vegada, dues residències, i hauria de renunciar a un dels beneficis si eren fundats en diferents parròquies, o renunciar-hi igualment si fossin d'una mateixa parròquia, perquè no podria ser admès dues vegades a distribució.

El fundador d'un benefici l'institueix sota una advocació de la seva devoció, i a l'acta de fundació es detallen els càrrecs que suposa, normalment referits al culte i atenció de l'altar o capella del sant titular.

El rector haurà d'admetre aquest benefici a la seva parròquia, i a cada nou beneficiat, cada vegada que es proveeixi el benefici. A canvi de l'admissió a la parròquia i a residència, s'estableix una quantitat que ha de pagar l'obtentor; són els pagaments a la bossa comuna. La bossa comuna equivaldria a la massa de distribucions de la parròquia, o el seu fons comú, de la qual cobren els residents.

A part dels beneficis que hem anomenat a la parròquia, en temps de Sumalla se'n fundà un a la capella de l'hospital sota la invocació de Sant Francesc.

Admesos i distribucions.

La parròquia de Santa Maria de Mataró, el darrer terç del segle XVIII, comptava amb vint-i-nou admissions o llocs de residència. Recordem que vuit d'elles eren amb benefici. Hi trobem, doncs, vint-i-una admissions pròpiament dites.

Entre aquestes vint-i-una hi havia les *dotze admissions primitives*, instituïdes per la concòrdia del 1600 i creades pel rector Joan Calvó (rector de 1595 a 1607 (?)). Les dotze admissions eren per a fills de la vila, que *prometeren servir a la Iglésia de la manera que lo Rector los ho manaria*

en lo Altar, Cor y Professos, y en tot lo servey de dita Iglésia, y prometeren ajudar lo Rector y sos successors en obir Confessions y en l'administració dels altres sacraments, en publicar en lo púlpit los Diumenges, a ajudar a bon morir y a Benehi lo temps; y lo Rector los admeté ab la protesta que may pugan fer comunitat, cos ni consell. Los admet a les distribucions del Fundat y Adventici. Se reservà lo acceptar sol les Fundacions de Misses y Aniversaris y demás en lo modo a ell ben vist, y se reservà tota l'Administració, Règimen y Govern de la Iglésia, així en les Rendes com de les distribucions als admesos, tot lo que és per sí y per sos successors.

El 1739, a partir de la Visita Pastoral del bisbe del Castillo y Vintimilla, s'afegiren quatre admissions més a les primitives, destinades a Passioners, obligats a oir confessions, a ajudar els moribunds i a anar, per torn, a ajudar a ben morir, segons les disposicions del rector. El 1741, per una concòrdia del rector Llauder amb l'Ajuntament, es destinen cinc admissions per a músics, amb habilitat en algun instrument o cantors, amb bona veu pel cor. Les altres dotze admissions, les primitives, són lliures, però el rector pot assenyalar alguna obligació especial, renovable a cada acte d'admissió, obligacions similars a les anomenades en la seva creació el 1600.

A més de les admissions, hi ha també tres oficials admesos a les distribucions, a nominació de l'Ajuntament, però amb el posterior i obligat consentiment del rector, arran de la concòrdia del 1728. Són el Mestre de Capella de Música, l'Organista i el Sagristà.

Per completar el quadre del clergat parroquial, resten, a més del rector, els vicaris. N'hi ha quatre, tres a la parròquia (el *de casa* i dos més) i el de l'Hospital.

Les vint-i-una admissions són de la sola nominació del rector, però l'Ajuntament ha de consentir en les cinc de músic. Han de ser proveïdes amb fills de la ciutat o terme de Mataró. El rector té un any i dos mesos per presentar les admissions vacants. En cas de no fer-ho, pot presentar-les el bisbe.

Per a arribar a proveir una admissió calia fer diversos passos. El rector seleccionava un *admitendo* i li feia la presentació de l'admissió. Tenia temps per a fer-la fins a un any i dos mesos després de la vacant. El bisbe o el vicari general havien d'aprovar-la, decretar-la i certificar-la. La presa de possessió es cloïa amb l'acte d'admissió, ple de simbolisme, que representava l'acceptació per part del rector del nou resident a la parròquia. En presència de dos testimonis i del rector, se'l feia asseure en una de les cadires del cor, amb el bonet a les mans, i el Bosser li lliurava alguns ploms (42) que ell acceptava de bon grat.

Els pretendents havien de tenir els divuit anys complerts, però el rector podia conferir l'admissió fins i tot abans dels disset anys, allargant la presentació, fins als divuit començats, ja que pertanyia un any i dos mesos, com era disposat. Els admesos havien de fundar per cinquanta lliures de capital i havien de ser ordenats *in sacris*, però no podien rebre les distribucions fins que no fossin ordenats de preveres. Les admissions podien servir de títol per a ordenar-se, i si algú, sense culpa, després de ser subdiaca, no podia arribar al presbiterat només percebia la residència, a excepció de la missa. En el cas dels músics, per a conservar l'admissió, tenien cinc anys per a ordenar-se. Prèviament, tots els *admitendos* havien de ser examinats de cant pla pel rector o mestre de cant. Si els admesos eren fets rectors, o obtenien un altre benefici de necessària residència, la seva admissió quedava vacant i podia ser proveïda, però si amb el temps deixaven la tasca incompatible i volien recuperar l'admissió, el rector havia de donar-los la primera vacant que sorgís, sense que haguessin de tornar a pagar les cinquanta lliures.

Els admesos havien de dir, per torn, les misses conventuals, excepte els dies de Cap d'Any, l'Epifania, la Candelera, Dijous i Divendres Sant, Pasqua, l'Ascensió, el primer dia de Pentecosta, Corpus, dia de l'Assumpta, Tots Sants i Nadal. Els admesos havien d'acomplir a tothora els torns de misses, però abans d'apuntar el dia no se'n podien dir. Oint alçar les campanes per tempestat, havien de córrer a l'església, sota pena de ser privats. Sempre que el rector o els vicaris fossin absents, malalts o ocupats legítimament en coses del ministeri havien d'ajudar-los en la cura d'ànimes. Tots estaven obligats a oir confessions, donar la comunió i fer absoltes, i a falta de vicaris, els residents havien de fer la doma.

El valor econòmic de les admissions en temps de Sumalla era de 212 lliures i 6 sous, suma resultant del fundat en distribucions (61 lliures), l'adventici de distribucions (58 lliures), les caritats de misses fundades i adventícies (108 lliures i 18 sous), i després descomptant l'import dels càrrecs de procurador, i el cost del vi, les hòsties i de la infermeria (15 lliures i 12 sous).

Amb Verneda, per concòrdia del 1792, el clergat és ampliat amb dos xantres o cantors domers, perquè sempre hi hagués un xantre de setmana, que, a més de les funcions habituals, tindrà altres ocupacions concretes. Es creen també tres places de supernumerari de cant i música, que només reben distribució del que és adventici, i un nou benefici de residència, el de les Santes, de pensió 70 lliures i amb l'obligació de celebrar cent misses anuals. Verneda, el 1804, declara que les distribucions tocants al fundat, assistint a totes les funcions, són de 104 lliures 12 sous i 6 diners, i les d'adventici 150 lliures i 12 sous, de manera que el total anual de les distribucions pels vint-i-

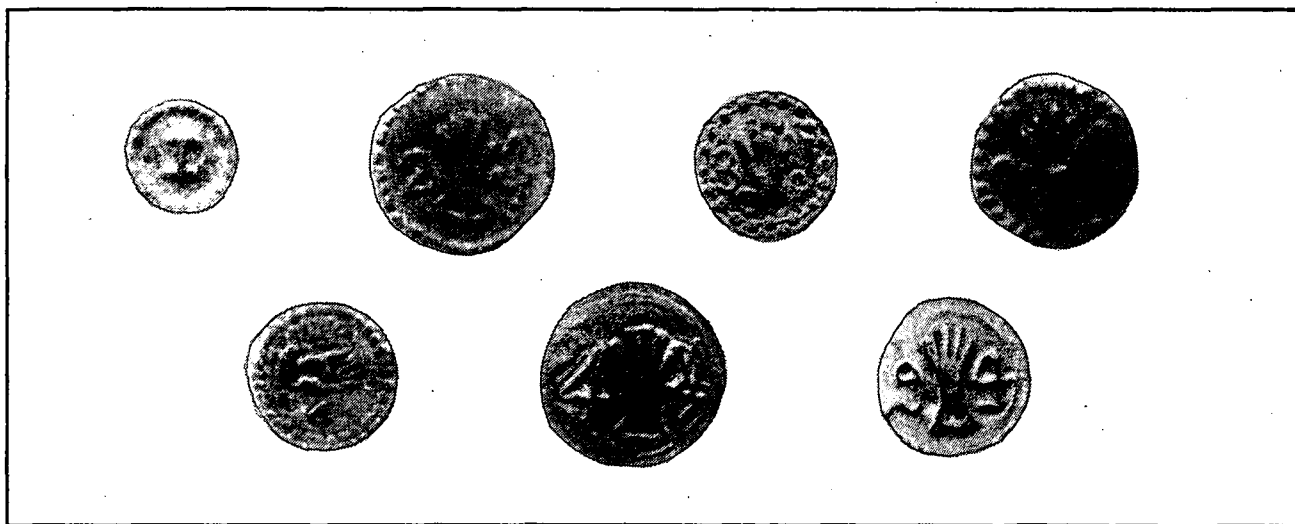
un residents, els nous beneficiats, els tres oficials i les dues xàntries seria de 255 lliures, 4 sous i 2 diners, unes quaranta-tres lliures més que amb Sumalla, però sense descomptar els càrrecs. Els tres supernumeraris rebrien de l'adventici, assistint a les funcions, unes 150 lliures. Els músics podrien rebre encara un plus de 30 lliures per la capella de música.

Amb Sumalla, les vint-i-una admissions, els tres oficials, els vuit beneficiats, els quatre vicaris i el rector, fan trenta-set llocs de residència, que amb la majoria del rector i la distribució de l'escola suposen trenta-nou porcions en cada funció de residència.

Amb Verneda, per les distribucions del fundat cal afegir-hi un beneficiat i dos xantres, resultant quaranta-dues porcions, i per l'adventici, amb els supernumeraris, quaranta-cinc porcions. Els llocs de residència s'haurien convertit en quaranta-tres.

Cal tenir en compte que aquests càlculs serien reals només en el millor dels casos, ja que seria ingenu de creure que en tot un any no es produís un nombre considerable d'impresències, de privacions o fins i tot de fallències o falles. Amb tot, en el cas de Sumalla, el càlcul aproximat suposa uns 12 sous diaris. A nivell comparatiu podem agafar l'evolució dels salaris agrícola i urbà del manobre el darrer terç del segle XVIII. Segons les dades que proporciona Pierre Vilar (43), el salari agrícola, entre els anys del rectorat de Sumalla (1776-1793), arriba en el millor dels casos a 12,20 sous i en el pitjor a 8,03. En el mateix període, el salari urbà del manobre oscil·la entre 8 i 13,25 sous. Podríem dir, doncs, que el "salari" del clergat és manté a un nivell similar al dels salaris populars de l'època, encara que considerem el clergat com a estament privilegiat, tot i que el càlcul no sigui gens rigorós i que en realitat per a una anàlisi més seriosa caldria tenir en compte molts altres aspectes en relació a la condició del clergat, com a mínim, que en principi no té una família a mantenir.

Sumalla, amb la poca destresa habitual pel que fa als afers econòmics, ens ofereix un càlcul inacabat de l'*aranzel del capital que se necessita per varies Fundacions*, on anota les distribucions pertinents a cada tipus de fundació, la pensió que suposa i el capital necessari. L'únic registre que se'n ofereix complet és el que fa referència a les distribucions. A tall d'exemple, direm que la major cotització és la dels aniversaris doble major, amb vespres, matines i absoluta general (7 sous i 6 diners de distribució), i sense vespres 7 sous. Matines solemnes, 4 sous. Aniversari doble major solemne, 3 sous. 2 sous per aniversaris regulars, hores solemnes, matines regular o repicant, oficis solemnes repicant o regular, i 1 sou de distribució per hores o vespres i completes regulars.

Pallofes o ploms de Santa Maria de Mataró. Tamany natural.
Són fetes de xapa de llauna o de llautó. Totes, excepte les d'un sou, incorporen una mà com emblema.
M.A.S.M.

Els pagaments dins l'església no es fan mai en moneda, sinó amb unes peces que reben el nom de ploms o pellofes, i que són repartides al cor després de cada funció. Un cop al mes, el sisè dia, els ploms són canviats per diner. El resident que s'ocupa de repartir els ploms és el Bosser, que ho fa seguint les ordres del rector quan cal privar un admès d'alguna de les distribucions.

De les fallències o falles, o porcions de residència d'aquells que falten a residir, que són privats pel rector o que no són legítimament presents, se'n porta compte, i queden a disposició del rector per fer celebrar. Com a exemple, els dies de la Circumcisió, Epifania, Pasqua, Pentecosta, Ascensió, Corpus, Tots Sants i Nadal es dona de falles un ral de distribució a l'ofici. De Dilluns a Divendres Sant, nou diners per les vespres de cada dia. Dissabte Sant, tres sous. I així al llarg de les festivitats de l'any. Si les falles no són suficients per aquestes funcions, se suplirà del Bací d'Ànimes, i, si algú en funda alguna, cessaran de pagar-se falles. En canvi, si pagades les funcions encara sobren falles, el rector haurà d'aplicar-les a funcions indotades o incòngruament dotades.

Si bé el rector pot privar de distribucions, no pot fer-ho per més de dos o tres dies. Ell, en canvi, com ja hem dit, tot i que no resideixi, sempre es considera present.

Són privats els qui, a matines, no hi són acabat l'*Invitatores*, a ofici, durant l'epístola, i a les altres hores al primer vers del segon salm. El rector pot privar també els qui no guardin silenci, modèstia i *grave compostura* al cor.

Pel que fa a les presències, no són presents ni els confessors de monges, ni els qui van a celebrar misses a convents, oratoris o altars no subjectes a la parròquia, ni els qui acapten per les capelles, a no ser en la diada del sant de la capella, o que ho facin pel Bací d'Ànimes. Qui va a Mata

per dir la missa o fer-hi alguna altra funció parroquial és considerat present a Santa Maria tot el matí, i qui va a Sant Sadurní de Noya només es fa present a la matinal o a la conventual. En totes les eleccions particulars, es fan presents als ocupats al confessionari, *ad curam animarum*, i als legítimament impeditos, excepte en les administracions particulars de viàtic o extremunció, en què, si no són generals, només es fa present el que diu la missa d'hora o de torn. Encara que algun resident tingui el pare o mare extremunciat, *no per això se reputa present a les distribucions*. El vicari de l'Hospital és present mentre digui missa a l'Hospital o estigui ocupat en la seva tasca. Els que estan malalts fora de Mataró no són presents si el metge no certifica que precisen d'un canvi d'aires per recuperar-se. *Los que se ausenten per pendrer xocolata no són presents, a menos que la mora fos tan poca que's pogués dir "parum pro nihilo"*.

INFERMERIA.

En previsió de malalties o inhabilitats, el clergat de Santa Maria compta amb la Germandat d'Infermeria, a la qual es paguen 14 lliures d'entrada, i de la qual formen part tots els residents. Si algun dels membres falta a algun acte de viàtic, extremunció, absolta o funerals d'algun altre membre, ha de pagar a la infermeria el que suposaria de distribució l'assistència. Sense consultar el rector, multaren un dels vicaris, que visitava malalts de la parròquia, per no haver assistit a un combragar, en 2 sous. Es recorregué al Vicari General que prohibí a la junta d'infermeria multar els vicaris *inconsulta rectore*; a partir d'aquí el vicari volgué eixir de la Germandat, i fou necessari, perquè els infermers hi consentissin, un decret episcopal. Des d'aleshores els vicaris no volgueren entrar a la infermeria perquè no els sortia a compte, sobretot si no eren fills de Mataró, pel poc temps que normalment feien de vicari, i així s'estalviaven de pagar les 14 lliures d'entrada.

Cada individu havia de pagar 6 sous mensuals per despeses de la infermeria, i 10 sous més per al subsidi dels impedits habituals de dir missa, que és el subsidi de les caritats de missa. Els 10 sous es destinaven a seixanta misses mensuals que es donaven, a raó de 5 sous cadascuna, a aquests impedits. Si eren tres, cadascun rebia la caritat de vint misses; si eren menys, es rebaixava la quantitat de 10 sous perquè només es podien donar vint misses a cada impedit, però si aquests eren més de tres, havien de repartir-se entre tots les seixanta. El sobrant dels 10 sous no restava per al fons d'infermeria, sinó que es rebaixava de la paga de la següent mensualitat. Ignorem el que podia suposar aquest subsidi perquè no sabem què podia representar una caritat de missa.

Els malalts del moment no rebien cap subsidi durant els cinc primers dies de malaltia, a menys que morissin en aquest període. Sumalla diu que llavors se'ls pagava el subsidi pels dies que havien estat malalts (si eren morts, hem de suposar que es pagava a la família). Si, en canvi, la malaltia superava els cinc dies, vint-i-cinc dies al mes rebien set sous i sis diners; si la malaltia superava aquests vint-i-cinc dies, cessava el subsidi fins a l'entrada d'un nou mes, el segon de malaltia, en què s'obtenia subsidi vint-i-cinc dies més, i així successivament. El càlcul aproximat d'aquest subsidi a nivell anual correspondria a unes 112 lliures i escaig.

Bàsicament, doncs, formar part de la infermeria servia per a l'obtenció del subsidi, en cas de malaltia. Des del 1779, la infermeria decidí de no pagar conductes, ni visites de metges cirurgians, ni d'apotecaris.

Verneda ens diu que, com que hi ha infermeria, en el cas que qualsevol dels residents o dels supernumeraris, es trobi malalt, o s'inhabiliti per la residència, a més de donar-se-li presència del fundat i de l'adventici, o només de l'adventici als supernumeraris, qualsevol d'ells pot rebre de subsidi, com a contribució de la infermeria, unes 108 lliures anuals, pel que cadascú acreditat en el curs de la malaltia o inhabilitat. Verneda no ho detalla més, de manera que, en tot cas, el subsidi de malaltia temporal en temps de Sumalla resulta superior al que anomena Verneda.

Amb tot, hem de tenir present que, ultra el subsidi, els malalts i impedits són considerats presents a les distribucions i que, per tant, segueixen obtenint els ingressos corresponents.

Segons les ordinacions de la infermeria, cada mes se celebren juntes particulars, i el primer de setembre hi ha junta general. La presidència va a càrrec del rector, i, en absència seva, de l'infermer més antic.

CÀRRECS ENTRE EL CLERGAT.

Hem dit que el clergat resident de l'església havia estat admès per ajudar el rector *ad curam animarum*, encara que el rector es reservava el règim i administració de l'església i de les seves rendes. No obstant, el rector sol no podia ocupar-se'n i per això entre el clergat hi havia una sèrie de càrrecs o atribucions per a ajudar-lo. Aquests càrrecs eren dotze, que no tenen res a veure amb les també dotze admissions primitives, d'obligacions lliures i a destinar l'arbitri del rector. Un beneficiat, un músic o un passioner, per exemple, podia, i de fet tenia, algun d'aquests càrrecs, igualment que els admesos primitius.

La majoria eren de caràcter econòmic i prou específics, de manera que ens permetem dubtar de la seva real efectivitat, ja que un clergue no necessàriament havia d'entendre en afers d'economia i menys en una economia complexa i d'ample abast com devia ser la de la nostra parròquia, a l'època. Els càrrecs comprenien dos Arxivers, dos Zeladors, un Manner, un Bosser, tres Procuradors i tres Oïdors de Comptes. Les seves funcions i atribucions eren bàsicament regulades per la concòrdia del 1754, entre el rector Llauder i els admesos de l'església, concòrdia que és la base de l'articulació de l'església del moment.

Els Arxivers, que ja hem vist enfrontats amb Sumalla, tenien com a tasca l'ordenació de *los títulos, libros y papeles fabents; y cadaun d'ells tinga una clau de l'Armari dels Dipòsits y lo Rector tinga altra clau*.

Els tractes de Sumalla amb els Zeladors tampoc no foren massa plàcids. Com bé indica el seu nom, eren els que zelaven o s'ocupaven del bon govern de les rendes de les fundacions, sempre, però, d'acord amb el rector. Els Zeladors s'ocupaven de la conservació de les rendes, no pas de la seva administració. Eren els interventors accessoris ja que el rector n'era el principal; un contracte concernent a l'administració de les rendes sense la signatura del rector era nul. El rector *se salvà los Drets no sols en ordre a les fundacions fabedores, si també en ordre a les festes, de les quals se reservà l'Administració, Règimen y Govern. Y encara que després de la propdita concòrdia hi haja molts exemplars de què lo Rector ha tollerat la firma dels Zeladors en l'acceptació de fundacions, però açò seria, o per ignorància d'alguns Rectors, o per mer beneplàcit, però no convé que lo Rector tinga més semblants tolleràncies, perquè ara me volien traurer un plet sobre aquest punt*. I, en efecte, Sumalla pledeja durant anys amb els Zeladors, com hem dit anteriorment en referir-nos a la polèmica sentència del 10 de març de 1786.

El Manner (en altres llocs manador de misses) s'ocupa de formar els torns de missa, de les

seves intencions i de tenir assenyalades les hores dels oficis i de les altres funcions a fer i celebrar el dia següent; però per assenyalar les extraordinàries ha de seguir les ordres i voluntat del rector. Ho fa penjant un paper al cor. *Lo Manner ha pretès alguna vegada que a ell tocava disposar les Hores Ordinàries d'entrar en lo Cor; però és una pretensió destituïda de tot fonament, pues sols se li mana que tinga lo dia antes señalades les hores de celebrar lo endemà los Divinos officis y demás funciones, y una cosa és señalar les hores, altra cosa poder-les disposar o variar.* Sumalla té molt clar el quid de la qüestió, la mandra. *Com les Ordinàries ja se saben, però se li diu que per les extraordinàries prenga antes lo Ordre del Rector; però com en esta Iglésia los més dels dies hi ha d'haver mudances per rahó dels Funerals o Officis de Devoció, però los Manners per no haver d'anar cada dia a veurer-se ab lo Rector o Vicari de semmana per les Hores extraordinàries no han acostumat a posar lo paper en lo Cor; si que ho fa lo Vicari de Semmana.* I que vigilin, els manners, perquè no se priva lo Pàrrocho de señalar-les "per alium" si li apar bé no valer-se del Manner, perquè açò sols és omès del Manner y no ningun privilegi ni potestat.

El Bosser és qui s'ocupa de donar els ploms i d'anotar les faltes de la residència, sempre segons les ordres del rector.

Com ja hem dit, els càrrecs econòmics eren els més nombrosos. A més dels Zeladors, hi havia tres Procuradors de Comptes, dos d'ells de cobrances i un d'atrassos y ròssechs. Els Procuradors, cada tres mesos, havien de presentar l'estat de les rendes a la junta ordinària, i un mes després de l'any, havien de presentar comptes, que també eren definits per la junta ordinària, però que prèviament ja havien rebut l'aprovació i supervisió dels tres Oïdors de Comptes, que els examinaven abans de fer-se la definició. El sisè dia de cada mes, els Procuradors s'encarregaven del pagament dels ploms o pellofes, intercanviant-los en diner.

Els afers econòmics eren, doncs, revisats diverses vegades per Procuradors, Oïdors, junta ordinària i rector en darrera instància, d'acord amb un mecanisme, en teoria, ben articulat i precís per no deixar escapar res, però que sense una estreta col·laboració i sense la vinculació o unió del rector i els admesos, era difícil que rutllés. Ho deixen ben de manifest els múltiples processos en què Sumalla s'emboïca en contra d'uns i d'altres. Un dels recursos pels quals opta Sumalla per a suplir les deficiències i la manca de confiança amb la resta del clergat són els vicaris.

Ni carn ni peix, sembla que els vicaris no es decanten per cap bàndol, i juguen bé el paper neutral, però també difícil, entre la base del clergat —a la qual són superiors i amb la qual no els convé identificar-se però tampoc enemistar-se— i l'alta esfera rectoral —a la qual per interessos

convé no tenir en contra i a la qual són útils en la justa mesura de no guanyar-se l'hostilitat de la majoria—. Sense prendre partit, lligats al rector per les tasques que tenen, assumeixen, si convé, el seu paper, però es mantenen al marge d'uns conflictes que, a ells, tampoc no els afecten.

El vicari de l'Hospital és força allunyat de totes les trifulgues. La capellania és a nominació de l'Ajuntament, que li dona casa i, quan està malalt, medecines i metges del mateix hospital. La nominació ha de consentir-la el rector, que si el considera idoni, el nomena vicari de l'Hospital i l'admet a les distribucions. Tenint cura espiritual dels pobres i malalts, no resideix pràcticament a la parròquia tot i que, mentre desenvolupa la seva tasca, és considerat present a les distribucions.

Dels altres vicaris, un el manté el rector a la rectoria, el *vicari de casa*. Els vicaris no han de ser fills de Mataró, tenen preeminència d'entrada al cor i a les processons, actuen de secretaris a les juntes i, en absència del rector, les presideixen, tenint-hi veu i vot, però no decisiu com el del rector. Els vicaris són domers o setmaners, i s'alternen per torns setmanals les tasques de la vicaria; potser la de tenir cura del despatx és la que més els ocupa. El *vicari de setmana* és el vicari de fet durant la doma o setmana que li toca, i està per sobre dels altres dos.

Els càrrecs de Zelador, Arxiver, Bosser, Manner i Oïdor de Comptes són biennals i el de Procurador, anual, però pot confirmar-se. Cada any s'elegeix un Zelador, un Arxiver i un Oïdor; són els adjunts del càrrec; els principals són els que ja duen un any acomplint la tasca. Per a l'elecció, en una junta ordinària o particular prèvia es fan bines, o es destinen dos admesos per a cada tasca, i només aquests dos prèviament seleccionats poden optar a l'elecció. Com veurem, aquestes juntes eren de domini personal del rector i per tant, en definitiva, es podria dir que feia el que volia amb els càrrecs. Per a Procurador, en canvi, podia concórrer-hi qui volgués, proposant-ho primer a la junta ordinària i presentant-se després a la general, on s'elegia a pluralitat de veus, però amb la confirmació subsegüent del rector. Les bines s'elegien també a la junta general, a pluralitat de veus, per escrutini, també amb la posterior confirmació del rector. Les eleccions es feien a la junta general del primer de juny. Un mateix individu pot tenir dos càrrecs, a no ser que siguin incompatibles. Els elegits no poden renunciar, a no ser que tinguin causa legítima coneguda pel superior. Zeladors i Arxivers *antiquiors* reben un salari de sis lliures i el Bosser i el Manner de deu. És, però, possible que, almenys en el cas dels arxivers, se'l repartissin, perquè un Arxiver es queixa que, amb la feina que té per l'estat en què es troba l'arxiu, només rep el *módico salario de tres libras anuales*. El càrrec de Procurador rep un capsou de les

pensions anuals, possiblement d'un sou per lliura, però això no queda gaire clar, perquè també hem trobat que aquest capsou es destinava a un fons comú dels residents del qual, tradicionalment, es pagaven els costos de plets i causes, cosa que Sumalla no admet perquè *no'l fessen servir per litigar contra "Rectorem"*, i intenta que sigui repartit a manera de distribució.

LES JUNTES DEL CLERGAT.

Hem anomenat ja diverses vegades les juntes del clergat, en les seves dues modalitats, les ordinàries o particulars, i les generals.

Les juntes ordinàries, restringides, es fan cada dissabte després de vespres a l'arxiu, per tractar de la conservació de les rendes. Hi participen cinc membres, els dos Zeladors, els dos Arxivers i el rector. El rector les presideix, però si no pot o, en definitiva, si no vol, pot enviar-hi un vicari a presidir, i a falta d'aquests, un resident. El recurs a la delegació d'un vicari és molt propi de Sumalla i els residents es queixen constantment del seu absentisme; ell mateix ja ho té com a consuetud. Els vicaris actuen de secretari. Evidentment, el rector té la primera veu i el vot decisiu; els seus delegats hi tenen veu però no vot decisiu. Per a la seva celebració hi ha d'haver tres dels cinc membres, i si en falta algun, un Oïdor de Comptes pot actuar de suplent. Només el rector pot convocar juntes extraordinàries, o bé un substitut delegat per ell, però només poden celebrar-se si ho precisa la necessitat o utilitat de l'església.

Tots els residents poden ajuntar-se només dos cops l'any en junta general, el primer de juny i el primer de desembre, o el següent dia no impedint, proposant tot el que creguin convenient per mitjà del president de la junta (el rector). Durant l'any, qualsevol d'ells pot demanar al rector com a president de les juntes ordinàries que proposi, en aquestes, el que se li ofereixi.

Podem veure una de les convocatòries de junta general, no inclosa dins el *Directori*, durant la seqüela de la causa del 1783 a la qual ens hem ja referit. *En la Ciutat de Mataró, vuy dia 22 de Juny any 1785, convocats y congregats en la pesa de l'Arxiu de la Iglésia Parroquial de dita ciutat los Reverends Vicaris y Beneficiats y residents perpetuos de dita Iglésia per medi d'una convocatòria, posada en lo dia antecedent en lo lloch acostumat, "eo" en lo faristol del Cor, per lo Reverend Rector Doctor Damià Sumalla, Prevere y Rector de la mateixa Iglésia, que és del tenor següent:*

Reverends Vicaris, Beneficiats y residents perpetuos de esta Iglésia Parroquial de Santa Maria de la Ciutat de Mataró, se serviran demà, dia 22 de Juny 1785, después de la missa conventual, assistir en una Junta general que se tindrà en lo

Arxiu de la present Iglésia, protestant com protesta lo infrascrit, que vol sempre tener salves y en ningun modo perjudicar als drets y prerrogatives de Parraco d'esta Iglésia, y que solament fa esta convocatòria y consent a dita Junta extraordinària per obir lo manat per son superior... Feta esta convocatòria en Mataró, als 21 Juny de 1785. Doctor Damià Sumalla. (44)

Tanmateix, Sumalla no pot estar-se de deixar la seva empremta fins i tot en una convocatòria de junta, per més extraordinària i general que sigui.

Deixarem encara que sigui ell mateix qui ens mostri que, malgrat l'existència teòrica d'uns certs drets del clergat dins la parròquia, les juntes no són sinó una pantomima, perquè altra volta és en definitiva el rector, almenys el rector Sumalla, qui ho subjecta o vol subjectar-ho tot, estenent la seva teranyina més enllà del que li pertocaria, i en el cas de Sumalla val a dir que ho aconsegueix, malgrat que potser sigui més per perseverança que de dret.

El Rector en quant a Juntes del clero.

Advertesca lo Rector que lo clero d'esta Iglésia no pot fer may Collegi, cos, ni comunitat, y per consegüent no té dret de juntar-se ni de votar, segons la Concòrdia que féu ab lo Reverend Joan Calvó, Rector en lo Any 1600. Solament pues pot juntar-se en los casos en què ho disposa la Concòrdia de l'Any 1754, que és quant s'han de fer officials, o s'ha de tractar alguna cosa concernent a la bona economia dels rèdits de Fundacions, o altres emoluments que's diuben distribucions. Y lo Rector ha d'invigilar a què no se tinguin juntes, ni se rebien vots per ningun altre assumpto, com seria per l'admissió d'alguna nova fundació o per alguna cosa tocant a torns de Misses, a presència en les distribucions, a algun arreglament del Cor, o altra cosa tocant al Règimen de la Iglésia, per ser tot açò, y tot lo demés que no se'ls concedí expressament en la Concòrdia de 1754, propi y peculiar del Rector, pues és clar que la Concòrdia de l'Any 1600 se deu observar en tot lo que no se troba expressament derogada per la Concòrdia de 1754, la qual sols los concedeix dos juntes Generals en lo Any, en les quals sempre ha acostumat lo Rector com a president valer-se d'un de sos vicaris per secretari.

Si lo Clero volgués tal volta traurer exemplars d'haver-se, en les Juntes Generals o particulars, tractat alguna cosa concernent al Govern de la Iglésia, estos exemplars no'ls podria lo Clero provar del llibre de notes de resolucions que tenen los Arxivers, per no ser est llibre Autèntich, ni d'autoritat alguna, y en ell poden posar lo que volen, perquè no hi ha ninguna firma de Rectores.

Ha d'estar molt advertit lo Rector en señalar o elegir a un de sos Vicaris perquè en son lloch, en cas d'ausència o nolència, presidesca les Juntes

generals o particulars que se offerescan per lo bon Règimen y Govern de les rendes de la Massa de distribucions (unich objecte que pot tractar-se en dites juntes segons la Concòrdia de 1754). Altra-ment, si lo Rector no elegeix dit vicari y no fa saber encara l'elecció a algun dels Zeladors o Arxivers, segons lo previngut en lo Capítol 9 de dita Concòrdia de 1754, succehirà que esperaran que lo Rector sia fora y tindran les juntes, que ell no sabrà res del que hauran resolt en elles; y havent jo sabut que en lo dia 17 d'octubre de 1784 havien tingut junta sens haver-me dit res que se n'hagués de tenir, y se valgueren de la ocasió en què jo era ausent del Cor per confessar un malalt, però en lo dia 19 del mateix mes vas fer a saber a cada hu dels dos Zeladors, y a cadabú dels dos Arxivers, que per lo cas que jo no volgués, o no pogués, assistir a dites juntes, nomenaba en mon lloch per presidir-les al vicari que se trobaria en la Iglesia o Rectoria en temps de voler-se tenir la Junta, y si se ni trobaven dos, o tres, al vicari Antiquior d'ells en lo offici de vicari. Y ne fiu llevar un acte, que se trobarà en dita Jornada de 19 octubre 1784, en lo Manual del Reverend Francisco Masferrer, vicari d'esta Iglesia.

Sobretot sia constant lo Rector en no deixar tractar en les Juntes d'altres assumptos que d'elecció d'officials, de passament de comptes, d'esmerços, cobrances y coses concernents a l'administració de rendes de la Massa de distribucions; perquè la Concòrdia de 1754, única arma que ells tenen, sols los concedeix juntar-se per tractar d'estos assumptos.

Advertesca també que, segons la mateixa concòrdia de 1754, lo Clero no té sinó vot constitutiu en matèria d'elecció d'officials. En altres emperò matèries sols té vot consultiu, per quant està escrit en la Concòrdia sobredita que lo Rector y Zeladors tenen totes les veus actives y passives en quant a l'Administració de dites rendes, y en un Memorial en Dret per mi treballat que està cosit en lo plech de núm. 3, intitulat "Clipeus Rectoris Civitatis Mataronis" (45) trobarà més llargament tractat y provat est assumpto.

Advertesca lo Rector que, segons lo capítol 2 de la Concòrdia feta entre Rector y Clero en lo Any 1754, l'Administració dels rèdits y emoluments que són y se diuben Distribucions, resideix enterament en lo Rector, com a Principal, y dos Zeladors, elegits per lo Clero, de modo que totes les veus actives y passives resideixen en estos tres junts, sens que los Archivers tingan veu alguna a no ser que sia consultiva; ni en tota la dita Concòrdia se llegeix que los Arxivers, ni altre algú del Clero, tinga veu activa ni passiva, sinó quant se tracta de fer elecció d'officials, lo que se confirma de la Declaració de nullitat de l'esmers d'un censal de més de nou lliures que, contra lo vot del Rector, volgueren comprar del Doctor Anton Torres, Notari, pronunciada per lo Il.lustre Senyor Vicari

General y official Don Plácido de Montoliu, als 18 Mars 1786, "causa cognita" que se troba cosida en lo llibre de sentències.

Estos Zeladors no poden, per si sols, determinar negoci algun en ordre a l'Administració de dites rendes, y menos despatxar-lo, sens concurrència del Rector, per les següents rahons. La primera perquè és literal en la dita Concòrdia, Capítol 2, que han de procebir el Rector y Zeladors los tres junts. La segona perquè la veu del Rector és la principal, y la dels Zeladors accessòria, segons també se llegeix en dit capítol, y no pot subsistir lo Accessori sens lo Principal. La tercera és perquè los dos Zeladors no fan més que una veu, y lo Rector l'altra, de modo que los dos Zeladors vénen a compòndrer un sol Zelador, que porta la veu del Clero, pues en la mateixa Concòrdia, Capítol 18, se diu que, encara que sian dos los empleats, però que l'Antiquior és lo Principal, y el Junior solament se considera com un seu adjunt. La quarta rahó és perquè lo fi de dita Concòrdia, segons se llegeix en son Preludi, fou ajudar al Rector en l'Administració, y no apoderar-se d'ella, de manera que poguessen los Zeladors prevalèixer en veus al dictàmen del Rector, ni pot pertàner a dits Zeladors més authoritat de la que pertany als Adjunts d'un capítol exempt que proceheixen y obren ab lo Prelat; y és cert en Dret que dits Adjunts, encara que sien dos, sols constitueixen una veu y no poden procebir per si sols, ni prevalèixer al Dictàmen del Prelat, segons enseñen "Ferraris et Adjuncti núm. 2 et 3"; "Deluca de Canonicis Disc. 23, sub núm. 6"; "Scharphantonius tom. 2 in Animadvers ad lib. 4, tit. 12, núm. 35 et 36". La quinta perquè lo mateix nom de Zeladors està dient que no són ells los principals Administradors de les Rendes, sinó uns Interventors, o uns com Assessors, del principal Administrador que és lo Pàrrocho.

Totes estes rahons són sòlides, però ho és en especial la primera, perquè dient com diu la Concòrdia que lo Rector y Zeladors tenen totes les veus, y que han de procebir los tres junts, faltant la veu del Rector, no poden los Zeladors passar avant lo esmers o lo negoci, segons se prova del capítol "causam 16 de Officio et potestate Judicis Delegati", de la lley "duo 39 de re Judicata", de lo que enseñen Enoel, en lo llibre 1, títol "de officio et potestate Judicis Delegati núm. 15", González Tellez" ad cap. sciscitatus 13 de Rescriptis per totum".

Ni obsta que en la Concòrdia se diga que lo Rector té lo vot decisiu en paritat de veus, perquè açò deu entendre-se en aquelles Juntes que se tenen per elegir officials com Zeladors, Bolser, Arxivers, etc., en les quals està exprés en la Concòrdia que lo negoci se conclou a pluralitat de veus, o també d'aquelles juntes en què tots interressen "ut singuli", com seria si se proposàs dar alguna Almoïna a l'Obra de béns comuns del Cle-

ro, o cosa semblant, o Junes d'elegir un Procurador, Notari o Advocat per lo Clero, o algun official que mor ans de Junta General, per elegir altre en son lloch, però no en matèria de l'Administració de les rendes, perquè en esta matèria han de procehir lo Rector y Zeladors junts, y no pot tenir lloch la pluralitat de veus segons les doctrines sobredites. (46)

Certament racional, convençut de la seva raó i de les seves raons, aquest fragment del *Directorio del Párrocho* de 1780 és prou explícit sobre la manera de ser i de fer del rector Sumalla. Aquí

se'ns mostra plenament tot el que sobre ell hem intentat descobrir, des del seu coneixement del Dret fins al seu tarannà, des dels seus judicis i interpretacions a la seva convicció per la tasca que intentà dur a terme, malgrat que li suposés segurament més contrarietats que no pas alegries, seguint allò que cregué que eren el seu deure i la seva obligació, amb raó o sense ella, però certament incomprès.

Roser Salicrú i Lluch

NOTES.

- 1.- *Memorial del Rector Folquer*. Museu Arxiu de Santa Maria. Mataró (M.A.S.M.), Església 2, Arxiu del Rector. Documentació dels Rectors. Caixa 1. Folquer. Publicat a *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 1, abril de 1978.
- 2.- LLOVET, Joaquim. *La ciutat de Mataró*. Volum I. Ed. Barcino, Barcelona, 1959. Pàg. 114.
- 3.- Op. cit., pàg. 116.
- 4.- No va ésser fins l'any 1868 en què va ésser creada la Parròquia de Sant Joan i Sant Josep.
- 5.- *Directorio per lo Rector de la Iglésia Parroquial de Santa Maria de la Ciutat de Mataró y suffragànea de Sant Miquel i Sant Martí de Mata, treballat per mi Damià Sumalla, Doctor en Santa Theologia y Cànon, Párrocho de dita Iglésia, començat als 30 setembre de l'Any 1776, essent Papa Pio VI, essent Rey d'Espanya Carlos III y essent Bysbe de Barcelona lo Il.lustríssim Señor Don Gavino de Valladares y Mesía*. M.A.S.M. Església 2. Arxiu del Rector. Plec núm. 37. Anotació a la contraportada.
- 6.- *Memorial del Rector Folquer*. Op. cit.
- 7.- Còpia concordada de l'"*Allegat en defensa del Rector en comunitat, aprovat per Doctors i Catedràtics de cànon de Cervera*", del 1773, essent Damià Sumalla prevere i rector de l'església de Sant Jaume de Barcelona. M.A.S.M., Església 2, Arxiu del Rector, Plec núm. 5.
- 8.- FERRER i CLARIANA, Lluís. *Santa Maria de Mataró. La parròquia, el temple*. Volum II. Mataró, 1971. Rectorologi, pàg. 284.
- 9.- *Directorio del Párrocho de la Iglésia de Santa Maria de Mataró, treballat per lo Rector actual, Doctor Damià Sumalla, als 22 Novembre de 1780*. M.A.S.M., Església 2, Arxiu del Rector, Plec núm. 36. Manuscrita de 97 folis, amb afegits posteriors. Coberta dura de pergamí. 20,5 x 29,5 cm.
- 10.- PLADEVALL, Antoni; PONS GURI, Josep Maria. *Particularismes catalans en els costumaris dels segles XIII-XVIII*. II Congrés Litúrgic de Montserrat, Monestir de Montserrat, 1967. Pàg. 103 a 159. El treball gairebé no contempla el bisbat de Barcelona. La part final, conté un apèndix amb una relació de les consuetes conegudes. Pàgina 105.
- 11.- Op. cit. Pàg. 121.
- 12.- Op. cit. Pàg. 121.
- 13.- Op. cit. Pàg. 122.
- 14.- Op. cit. Pàg. 125 i següents.
- 15.- PUIGVERT i SOLÀ, Joaquim M. *Una parròquia catalana del segle XVIII a través de la seva consuetat. (Riudellots de la Selva)*. Fundació Salvador Vives Casajuana, Premi Francesc Carreras i Candi, XI edició. Barcelona, 1986.
- 16.- M.A.S.M., Església 2, Arxiu del Rector. Documentació Rectors. Caixa 1. Sumalla. Fotocòpia de l'original existent a l'Arxiu Històric de l'Hospital de Mataró.
- 17.- M.A.S.M., Església 2, Arxiu del Rector, Plec núm. 7. Aprofitem per remarcar que l'ús del castellà es limita a documentació de tipus oficial o públic.
- 18.- M.A.S.M., Església 2, Arxiu del Rector, Plec núm. 12.
- 19.- *Directorio per lo Rector de la Iglésia Parroquial de Santa Maria de la Ciutat de Mataró y suffragànea de Sant Miquel y Sant Martí de Mata, treballat per mi, Damià Sumalla, Doctor en Santa Theologia y Cànon, Párrocho de dita Iglésia. Començat als 30 Setembre de l'Any 1776, essent Papa Pio VI, essent Rey d'Espanya Carlos III y essent Bysbe de Barcelona lo Il.lustríssim Señor Don Gavino de Valladares y Mesía*. M.A.S.M., Església 2, Arxiu del Rector. Plec núm. 37. Obra manuscrita de 159 folis. Coberta tova de pergamí, amb solapa. 15 x 18,5 cm.
- 20.- M.A.S.M., Església 2, Arxiu del Rector, Plec núm. 5.
- 21.- Op. cit. *Directorio* del 1776, folis 35 v i 36.
- 22.- Op. cit. *Directorio* del 1780, foli 45 v. En els fragments transcrits conservem el text original corregint, però, la puntuació, l'apostrofació, l'accentuació, l'ús de o-u i de a-e especialment en els plurals i les terminacions verbals i desenvolupant les abreviatures. Hem cregut oportuna la conservació de les majúscules perquè sovint el seu ús implica una valoració de contingut, tot i que moltes vegades s'emprin de forma arbitrària.
- 23.- Op. cit. *Directorio* del 1780, foli 16 v.
- 24.- Op. cit. *Directorio* del 1780, foli 22 v.

- 25.- Op. cit. *Directori* del 1776, foli 14 v.
- 26.- Op. cit. *Directori* del 1780, foli 33, i *Capbreu de les rendes del Rector* (1780), M.A.S.M., Església 2, Arxiu del Rector, Plec núm. 4.
- 27.- *Llibre de Capbreus*, M.A.S.M., Església 2, Arxiu del Rector, Plec núm. 4, 1a. caixa.
- 28.- Op. cit. *Directori* del 1780, folis 7 i 7 v. Prèviament, Sumalla redacta un memorial sobre les fundacions de l'església no decretades fins al 1780. Còpia al *Llibre de Visites i Concòrdies*, M.A.S.M., Església 2, Arxiu del Rector, Plec núm. 31. Folis següents a 147.
- 29.- *Llibre de Fundacions Fetes* (1786) M.A.S.M., Església 2, Arxiu del Rector, Plec núm. 33.
- 30.- *Quadern hont se notaran les obligacions que imposa lo Rector de Mataró als que perpetua en l'admissió amb calenda de dia y any y notari en poder de qui se actua per govern de dit Rector* (1790-94) M.A.S.M., Església 2, Arxiu del Rector, Plec núm. 22.
- 31.- *Florilegium parochorum theologico-canonicum in quo plura ad praxim conducentia elucidantur*. Mataró, Joan Abadal, 1794.
- 32.- Els oficis funerals, segons el preu i el contingut, podien ser de diversos tipus, simples, amb una sola oració, o dobles, amb més oracions, normalment de cos present, i que podien ser cantats (majors) o resats (menors). L'espai no ens permet estendre'ns pel que fa a les diverses funcions litúrgiques. Alguns d'aquests aspectes són tractats en el treball de LÓPEZ i MIGUEL, Olga. *Actituds col·lectives davant la mort i discurs testamentari al Mataró del segle XVIII*, Caixa d'Estalvis Laietana, Mataró, 1987. Premi Iluro 1986, encara que es basa únicament en una sola font documental i no inclou informació del Museu Arxiu de Santa Maria.
- 33.- La sepultura semi-doble, a mig camí de la simple i la doble, ja no s'utilitza, segons insisteix repetidament Sumalla. En el seu lloc es practica la simple, donant per tots els drets 9 sous, 6 diners.
- 34.- Es tracta de la Concòrdia de 1667 entre el rector Antoni Partella (1647-1685), els vicaris i els preveres residents *sobre morts i viatichs*. M.A.S.M., Església 2, Arxiu del Rector, *Llibre de Visites i Concòrdies*, Plec núm. 31, folis 100 i següents.
- 35.- La part remarcada apareix barrada en l'original.
- 36.- Op. cit. *Directori* del 1776, *En ordre a les rendes*, foli 83.
- 37.- Op. cit.
- 38.- La casa del Delme era situada al carrer de Sant Francesc d'Assís o de la Rectoria. És l'avui assenyalada amb el núm. 21. El celler dels Alous era a la planta baixa de l'actual Rectoria Vella.
- 39.- Op. cit. *Directori* del 1780, foli 33. Aquest fragment és part del que, com ja hem dit, és reproduït al *Florilegium* de forma molt similar, amb les mateixes cites d'autoritats (que nosaltres no hem reproduït) i amb els mateixos raonaments.
- 40.- Sobre el delme de Santa Maria de Mataró, cal veure el treball de FRADERA i BARCELÓ, Josep M. *Algunes qüestions a l'entorn del delme eclesiàstic, a partir del de Santa Maria de Mataró*. Primer Col·loqui d'Història Agrària dels Països Catalans. Versió abreujada als *Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria*, núm. 4, abril 1979.
- 41.- Els partits són censals lluits parcialment i dels quals, per tant, es fa una reducció o rebaixa de la pensió a satisfer.
- 42.- Els ploms o pellofes eren la moneda de canvi que s'utilitzava en les distribucions. Eren canviats periòdicament per moneda de curs legal, en temps de Sumalla, un cop al mes, de sisè dia, com direm més endavant. Al Museu Arxiu de Santa Maria es conserven ploms o pellofes de la parròquia. Són unes petites xapes de llau-na o de llautó, que tenen una mà estampada.
- 43.- VILAR, Pierre. *Catalunya dins l'Espanya Moderna*, volum III, Barcelona, 1966, Edicions 62. Quadre XXXIV, pàg. 620.
- 44.- M.A.S.M., Església 2, Arxiu del Rector, Plec núm. 7.
- 45.- Actualment desaparegut, o si més no no es troba al Plec núm. 3 de l'Arxiu del Rector al qual ens remet Sumalla.
- 46.- Op. cit. *Directori* del 1780, folis 80 a 82.